

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE VÕÕRKEELENA OSAKOND

Pirje Väljaots

12. KLASSI EESTI KEELE KUI TEISE KEELE
ÕPPEKOMPLEKTI KIRJUTAMISÜLESANNETE ANALÜÜS

Magistritöö

Juhendaja Tiina Kikerpill

TARTU 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KIRJUTAMISOSKUSE OLEMUS	6
1.1. Kirjutamisoskuse areng B-tasemel.....	9
1.2. Kirjutamisoskuse oodatav tase gümnaasiumi lõpus.....	11
2. KIRJUTAMISOSKUSE ARENDAMINE	15
2.1. Kirjutamisoskuse arendamist mõjutavad tegurid	16
2.2. Kirjutamisoskuse arendamisel kasutatavad ülesandetüübid	20
2.2.1. Reprodutiivne kirjutamine	21
2.2.2. Reprodutiivne-produktiivne kirjutamine.....	23
2.2.3. Produktiivne ehk loovkirjutamine.....	26
3. ÕPPEKOMPLEKTI KIRJUTAMISÜLESANNETE ANALÜÜS	29
3.1. Analüüsi eesmärgid, meetodika ja valim	29
3.1.1. Õpiku ja töövihiku ülevaade	29
3.1.2. Õpiku ja töövihiku kirjutamisülesannete ülevaade	31
3.1.3. Analüüsi käik	33
3.2. Kopeerimisülesanded	34
3.2.1. Sõnade ja lausete kopeerimise ülesanded	34
3.2.2. Järjestamisülesanded.....	35
3.2.3. Sobitamisesülesanded.....	36
3.3. Alustekstil põhinevad ülesanded.....	37
3.3.1. Täiendamisesülesanded	37
3.3.2. Muutmisülesanded	39
3.3.3. Koostamisülesanded	40
3.3.4. Tõlkimisesülesanded	44
3.4. Loovkirjutamisülesanded	45
3.5. Analüüsi tulemused ja järeldused	48
KOKKUVÕTE.....	51
KIRJANDUS	53
AN ANALYSIS OF ESTONIAN AS A SECOND LANGUAGE WRITING TASKS FOR GRADE 12. SUMMARY	58

LISA 1. I. Õppetsükkel „Hea kodanik“	60
LISA 2. II. Õppetsükkel „Roheliseks kasvamine“	62
LISA 3. III. Õppetsükkel „Armastus on kõige alus“	64
LISA 4. IV. Õppetsükkel „Kultuurivaramu“	65
LISA 5. V. Õppetsükkel „Sellised me oleme“	67

SISSEJUHATUS

Võõrkeeleõppes arendatakse nelja osaoskust: kuulamist, lugemist, rääkimist ja kirjutamist. Ken Hyland (2003) ütleb, et keele omandamise seisukohast on kirjutamisoskus kõige raskemini omandatav osaoskus. Kirjutamisoskust keeleõppes arendatakse koos teiste osaoskustega. Ühtlasi aitab võõrkeeles kirjutamine ka grammatikat ja sõnavara omandada.

Kirjutamisoskuse arendamisest võõrkeeleõppes üldiselt on eesti keeles kirjutanud mitmed autorid (nt Piret Kärtner 2000; Liljana Skopinskaya 1996 jt) ja loovkirjutamisest võõrkeeletundides Merle Jung (2006). Kirjutamisoskuse arendamisest eesti keele kui teise keele tundides leidub bakalaureuse- või magistritööid ainult üksikuid, näiteks 2005. aastal kirjutas Anu Tikerpe magistritöö teemal „Kirjutamisoskuse arendamine eesti keele kui teise keele õppetundides“ ja 2013. Eduard Odinets „Kirjutamisoskuse arendamisest eesti keele kui teise keele tunnis täiskasvanute keeleõppe näitel“, neis töodes on kirjutamisoskuse arengut käsitletud üldisemalt, mitte ülesandeid analüüsides.

Eesti keele kui teise keele õppematerjalides olevate kirjutamisülesannete analüüsi sisaldavat uurimistööd käesoleva töö autor ei leidnud, küll aga on oma magistritöös kirjutamisülesandeid inglise keele õpikutes uurinud oma magistritöös Maarja Suigusaar (2012).

Nii ongi magistritöö autor võtnud analüüsimiseks just 12. klassile mõeldud õppematerjali kirjutamisülesanded eelkõige seetõttu, et uurida, missuguste ülesannete abil õpitakse, korratakse ja valmistatakse riigieksamiks ning kas vaadeldud ülesannete täitmine aitab jõuda kirjutamisoskuses gümnaasiumi riiklikus õppekavas (2011) nõutud tasemele.

Selles töös on analüüsimiseks võetud kirjutamisülesanded Malle Rüütli ja Ele Viilipuse (2009) koostatud eesti keele õpikus ja töövihikus vene õppekeelega gümnaasiumi 12. klassile.

Käesoleva magistr töö tähtsamad uurimisküsimused on:

- Mis tüüpi kirjutamisülesanded on käsitletavas eesti keele õpikus ja töövihikus?
- Mis tasemetele kirjutamisülesanded selles õppekomplektis vastavad?
- Mil määral need kirjutamisülesanded arendavad õppekava B2-taseme oskusi?

Käesolev magistr töö on kvalitatiivne uurimus. Esimene peatükk annab ülevaate kirjutamisoskuse olemusest, kirjutamisoskuse arengust B-tasemel ja oodatavast kirjutamisoskuse tasemest gümnaasiumi lõpus. Teises peatükis kirjeldatakse kirjutamisoskuse arendamist, seda mõjutavaid tegureid ning kirjutamisoskuse arendamisel kasutatavaid ülesandetüüpe. Kolmandas peatükis analüüsitakse valitud õppematerjali kirjutamisülesandeid. Töö lõpus on analüüsi tulemused ja järeldused.

Töö teoreetilise osa koostamiseks kasutati kirjanduse analüüsi meetodit. Teemakohase kirjanduse leidmiseks andmebaasidest kasutati märksõnu: *keeleõpe, aktiivõpe, teise keele õpe, keelekümblus, LAK-õpe, kirjutamine, kirjutamisoskuse arendamine, kirjutamisülesanne, kirjutamisülesannete tüübid, kirjutamisülesannete koostamine jne.* Inglisekeelsete allikate leidmiseks kasutati märksõnu: *second language, second language writing, task-based language teaching, creative writing, authentic texts.*

Kasutatud allikad on eesti ja inglise keeles. Kirjanduse analüüsis keskenduti uurimisprobleemi seisukohalt olulistele teoreetilistele allikatele. Tähtsamad neist on „Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine“ (2007), gümnaasiumi riiklik õppekava (2011), „Keeleoskuse mõõtmine“ (Anu-Reet Hausenberg jt 2003), Merle Jungi doktoritöö analüütiline ülevaade (2006) ja Piret Kärtneri „Kirjutamisoskuse arendamine“ (2000).

1. KIRJUTAMISOSKUSE OLEMUS

Kommunikatiivses keeleõppes jagatakse keeleoskus neljaks osaoskuseks: retseptiivsed osaoskused on kuulamine ja lugemine ning produktiivsed rääkimine ja kirjutamine. Neile lisandub sõnavara ja grammatika valdamine, mida aga ei loeta osaoskusteks.

Anu-Reet Hausenbergi jt (2003) järgi tähendavad produktiivsed osaoskused suhtluspädevuse aktiivset rakendamist kas suulise või kirjaliku teksti loomisel. Suuline ja kirjalik väljendusoskus on omavahel tihedasti seotud, kuid arenevad erinevalt. Kõnelemisoskuse omandab laps oma emakeeles justkui iseenesest, kuid kirjutama peab õppima. Kirjutada ei saa seda, mida ei oska suuliselt väljendada, kuid leidub ka muid piiranguid. Kirjutama õppimine nõuab lisaks keeleteadmistele juhendamist, harjutamist, kestvaid praktikaid, mille käigus kujuneb vilumus. (Hausenbrg jt 2003: 62–63)

Merle Jung (2006) väidab, et tekstiloomes suutlikkus on ema- ja võõrkeeleõpetuse peamisi eesmärgi. Viimastel aastakümnetel on võõrkeeleõpetuses keeleõppe põhimõtetest lähtuvalt pööratud küll piisavalt suurt tähelepanu kõnekeele arendamisele, kuid kirjalik tekstiloomes on nii õppetöös kui ka võõrkeeleõpikutes jäänud tagaplaanile. Tihti piirdub kirjutamine keeletunnis vaid selle mehaaniliste ja reproduktiivsete vormidega. Kirjutamisoskuse arendamine tuleb ühendada loovuse arendamisega, kuna igasuguse loova tegevuse kaudu on võimalik õppijat rohkem motiveerida ning nii jõutakse paremate tulemusteni kui mehaanilise taastootmisega. (Jung 2006: 5)

Kirjaliku teksti koostamine on üks osa suhtlustegevusest, mille käigus teksti autor soovib oma eesmärgi saavutada. Tänapäeval peab iga inimene ühiskonnas edukalt hakkama saamiseks olema võimeline looma mitmesuguseid kirjalikke tekste, mille abil saab täita erisuguseid suhtlusfunktsioone. (Hausenberg jt 2008: 160)

Kirjutamiseesmärkide saavutamiseks rakendab inimene Euroopa keeleõppe raamdokumendi (edaspidi raamdokument, EKR 2007) järgi nii üldpädevust kui ka suhtluspädevust.

Üldpädevuse all mõistetakse üldisi teadmisi maailma ja eri kultuuride toimimisest; sotsiaalseid, olmelisi, professionaalseid ja huvialadega seotud oskusi; hoiakuid, motivatsiooni, väärtusi, veendumusi, kognitiivset stiili, loomuomadusi ja õpivõimet (EKR 2007: 119).

Suhtluspädevuse põhikomponendid on keelepädevus, mis hõlmab sõnavara- ja grammatikateadmisi; sotsiolingvistiline pädevus, mis tähendab orienteerumist kultuurinormides ja oskust valida olukorrale vastav register ja stiil; diskursuspädevus, mis tähendab oskust luua selget ja sidusat teksti; funktsioonipädevus on oskus väljendada vajalikke keelefunktsioone (EKR 2007: 126–146).

Kuigi kirjutamises rakendatakse eelpool nimetatud suhtluspädevuse kõiki põhikomponente, lisab Sara Cushing Weigle (2002: 19–31, viidanud Hausenberg jt 2003) keeleoskusele kirjutamisprotsessi sotsiokultuurilisi ja kognitiivseid aspekte. Sotsiokultuurilisi teadmisi vajab kirjutaja seetõttu, et kirjutamine toimub teatud kontekstis, teatud eesmärgil ja peab arvestama adressaadiga. Kognitiivseid võimeid rakendab kirjutaja kogu protsessi vältel: ta järjestab teemast lähtudes teksti mõttelise sisu, annab sellele keelelise vormi, valib sõnavara ja stiili, arvestab kultuuriomaseid väljendustavasid. (Hausenberg jt 2003: 84)

Jungok Bae ja Lyle F. Bachmani (2010: 215) sõnul on kirjutamine oma mõtete ja sõnumi edastamine lugejatele, kasutades tähemärke. Samas on Anne Uusen ja Ene Hiiepuu (2011) öelnud, et kirjutamine on sõnumi või tähenduse edastamine kirjalikus vormis ning kirjutamine kui tekstilooime kompleksne protsess hõlmab paljusid eri komponente: käekiri, häälikuanalüüs, õigekiri, punktuatsioon, sõnavalik/sõnavara, süntaks, kirjutamise eesmärk, teksti ülesehitus, selgus ja rütm, lugejate võimalik reaktsioon jne. Kirjutamisoskus eeldab kõigi nende komponentide valdamist.

Kristi Saarso ja Elle Sõrmus (2008) ütlevad, et kirjutamise eesmärgiks on info edasiandmine, vahetamine, vahendamine, kogumine, meeldejätmise ja loominguline eneseväljendamine. Kirjutisel on alati adressaat, kas siis konkreetne või abstraktne.

Teksti eesmärgist sõltub, missugune strateegia valida teksti kirjutamiseks. Järjestamisstrateegiat kasutatakse teksti esitamiseks sündmuste ajalises järjestuses, lisades ka põhjuse ja tagajärje seosed. Eritlemisstrateegia on mingi probleemi analüüs: selle olemus, põhjused, tagajärjed ja lahendused. Rühmitamisstrateegias jaotatakse probleemid mingile põhimõttele tuginedes rühmadesse ja arutletakse nende üle. Vastandamisstrateegias vastandatakse teksti mingi printsiibi alusel, kasutatakse ka võrdlemist, analüüsimist ja rühmitamist. (Saarso, Sõrmus 2008: 59–60)

Liina Norit ja Tatjana Baum-Valgma (2011) on oma artiklis öelnud, et kirjutamine on keeruline tegevus, mille käigus on korraka vaja rakendada mitut tegevust ja mõtteprotsessi, mida kogunud kirjutaja peab tihti iseenesestmõistetavaks. Lihtsa jutu kirjutamine on nende sõnul noorele algajale pingutav ülesanne ja nõuab täielikku pühendumist. Nii soovitavadki autorid kirjutamise algusesse kopeerimisülesandeid, seejärel erinevatel mudelitel ja raamistikel põhinevaid ülesandeid ning alles hiljem loovkirjutamisülesandeid. Kui suulises kõnes on õpilastele ebatäpsused üsna tihti lubatud, siis kirjaliku sõnumi puhul tuleks artikli autorite meelest jälgida, et tekst oleks korrektne. See protsess on keeruline nii õpetajale kui ka õpilasele, sest õigekirja ja grammatikareeglite tundmise kõrval peab kirjutaja väga selgelt edastama teksti mõtte. (Norit, Baum-Valgma 2011)

Piret Kärtneri (2000) väitel soovitavad õpetajad ja õpikud alustada kirjutamisülesannetega eri ajal. Mõned arvavad, et kirjutamisega tuleks alustada siis, kui õppijad ise soovivad kirjutama hakata, teised alles siis, kui suuline algkursus läbitud. Tema arvates tuleks kirjutamisega alustada kohe esimesest tunnist, sest mida rohkem meeli on võimalik õpiprotsessi haarata, seda kindlam võib olla selle tulemuslikkuses. (Kärtner 2000: 12)

Väga tähtis on Kärtneri (2000) sõnul kirjutada just keeletunnis, sest õpetaja ja kaasõpilaste toel pannakse sellele oskusele alus. Kirjutamine keeletunnis on tähtis, sest see pakub vaheldust, sellel ajal valitseb klassis vaikus, mis aitab süveneda, samuti aitab kirjutamine kinnistada teisi oskusi ja teadmisi. Õppija edusammud on eriti nähtavad

kirjalikes töödes ning neid töid on võimalik teha individuaalselt ja omas tempos. Veel lisab Kärtner (2000), et kui õppijatele antakse aega läbida loovkirjutamise etapid keeletunnis, siis on loota, et nad suudavad sama protseduuri korrata ka edaspidi. (Kärtner 2000: 12)

Kirjutamisel on tähtis koht nii õppeprotsessis kui õpilase arengus. See arendab mõtlemist ning annab oskuse suhelda ja oma arvamust avaldada. Samas ei saa kirjutamisoskus eksisteerida omaette, vaid see on seotud peaaegu kõigi teiste osaoskustega. Peale rääkimise aitab kirjutamisoskuse arendamisele kaasa ka lugemine, mis laiendab sõnavara. Samas ei saa koostada arusaadavat ja seotud teksti tundmata keele grammatikat. Korralikult kirjutama õppida on paljude jaoks raske isegi oma emakeeles. Võõrkeeles on see kõike eelpool nimetatut arvesse võttes veelgi keerukam.

1.1. Kirjutamisoskuse areng B-tasemel

Hausenberg jt (2008) ütlevad, et kõik, kes soovivad elus edukalt hakkama saada, peaksid valdama riigikeelt iseseisva keelekasutaja ehk B-tasemel. Sellel tasemel areneb keeleoskus väga suures ulatuses:

- B1-taseme keeleoskaja tuleb toime igapäevaelus korduvate eesti keelt nõudvate olukordadega;
- B2-tase lubab inimesel eesti emakeele kõnelejadega lävides iseseisvalt toime tulla enamikus suhtlusolukordades (Hausenberg jt 2008: 28).

B-tasemele kui iseseisva keelekasutaja tasemele jõudmine tähendab võrreldes A-tasemega suurt muutust ka kirjutamisoskuse arengus. Samas erinevad oluliselt ka B1- ja B2-taseme oskused. (Hausenberg jt 2008: 164)

Järgnevalt on raamdokumendi (2007) skaalatabelite põhjal esitatud ülevaade kirjutamisoskusest tasemetel B1–B2.

B1-tase ehk suhtluslävi tähendab jõudmist tasemele, kus inimene saab sihtkeelt kasutades ühiskonnas iseseisvalt hakkama. Isik on võimeline kirjutama mitut laadi tekste, mida ta vajab ühiskonnas hakkama saamiseks, kaaslaste ja riigiga suhtlemiseks. Tema kirjutisi iseloomustab veel üsna piiratud sõnavara ning keeletarindite hulk, suhteline kohmakus, väga otsene väljenduslaad, ja mitmetimõistetavus, kuid ta suudab siiski enda käsutuses olevat piiratud keelevahendite hulka nii paindlikult kasutada, et saavutab oma suhtluseesmärgi. (EKR 2007: 78 – 80)

B1+-tasemele jõudnud keelekasutajal areneb teabevahetuse kvantiteet, ta oskab kirjutada pikemaid tekste, suudab kirjalikult väljendada suuremat hulka suhtlusfunktsioone. Areneb ka kvaliteet, tekstid muutuvad täpsemaks, nüansirohkemaks, keeleliselt mitmekesisemaks ja korrektsemaks, loomulikumaks, emakeele kasutaja tekstide sarnasemaks. (EKR 2007)

B2 on edasijõudnu tase, see on selline tase, mille valdaja on võimeline täitma keele abil keerukaid suhtlusülesandeid, näiteks alustama õpinguid kõrgkoolis, töötama kesktaseme juhina. B2-taset iseloomustab võrreldes B1+-tasemega suurenenud argumenteerimisoskus, ta oskab oma arvamust põhjendada ja kaitsta, esitada asjakohaseid selgitusi, selgitada oma vaatenurka, võrrelda ja kaaluda erinevate seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi, esitada poolt- ja vastuväiteid; selgitada probleemi olemust ja nõuda vastaspoolelt endale sobivat lahendust; oskab teha oletusi põhjuste, tagajärgede ja hüpoteetiliste olukordade kohta jne. Suureneb suhtluse loomulikkus, tekst erineb vähem emakeelekasutaja tekstist ega põhjusta emakeelekõneleja tahtmatut nalja ega ärritust. Paraneb keeleteadlikkus, ta oskab parandada eksimusi, kui need on põhjustanud arusaamatusi, oskab üldiselt oma keelevigu parandada ja püüab endale tüüpilisi vigu tekstis vältida. (EKR 2007)

B2+ ehk eduka edasijõudnu taset iseloomustab veelgi suurenenud argumenteerimisoskus ja kasvanud sotsiaalse suhtluse tulemuslikkus. Lisaks on edasi arenenud koostööstrateegia, oskab anda tagasisidet ning lisada omapoolseid seisukohti ja järeldusi, suudab oskuslikult siduda oma teksti teistega ja suhtlust suunata, oskab

pidada läbirääkimisi. Ka teksti selgus ja sidusus on veelgi edasi arenenud. (EKR 2007: 78–145)

1.2. Kirjutamisoskuse oodatav tase gümnaasiumi lõpus

Gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) võõrkeelte ainekavas (2011, muudetud sõnastus 2014) on öeldud, et võõrkeelte õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes võõrkeelepädevus, s.o suutlikkus kasutada võõrkeelt iseseisva keelekasutaja tasemel, see tähendab B-keeleoskuse tasemel. Ainevaldkonda kuuluvad võõrkeeled, k.a eesti keel teise keelena (GRÕK 2011). Võõrkeelte õppes lähtutakse Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhimõtetest ja raamdokumendis kirjeldatud keeleoskustasemetest (vt EKR 2007: 39). Kõigi võõrkeelte, k.a eesti keel teise keelena, õpitulemused on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel (GRÕK 2011).

Kuna käesolevas magistritöös analüüsitakse gümnaasiumi 12. klassi (tase B1–B2) kirjutamisülesandeid, siis alljärgnevalt on kirja pandud just nende keeleoskuse tasemete kirjeldused. Just need tasemed moodustavad Hausenbergi jt (2008) väitel keeleoskuse arengus olulise astme, mis võimaldavad õppijal ühiskonnas rahuldavalt toime tulla. Hausenberg jt (2008) on asetanud eeltoodud skaala Eesti konteksti ja pakkunud B1-ja B2- tasemel välja järgnevad kirjeldused.

B1 – Suhtluslävi (ingl *Threshold*). Sellisel keeleoskuse tasemel olev inimene tuleb toime iseseisva suhtlemisega ühiskonnas. B1-taseme peaks saavutama vene õppekeelega põhikooli lõpetaja ja sama taseme poole peaks püüdlema ka Eesti kodakondsuse taotleja. Keelekümbluse meetodil õppinul on B1-tase põhikooli lõpuks ületatud, kuid samas ei anna see B2-laadsest valmisolekust tööks ja avalikus elus osalemiseks. (Hausenberg jt 2008: 164)

B2 – Edasijõudnu tase (ingl *Vantage*). Selle tasemeni peab eestikeelsele gümnaasiumiõppele ülemineku ajal jõudma iga vene õppekeelega gümnaasiumi või keskharidusasutuse lõpetaja. B-tasemel saab isik keelega hakkama paljudes ametites ja

on võimeline oma keeleoskust edasi arendama. Samuti võimaldab B2-tase jätkata õpinguid eestikeelses kõrgkoolis. (Hausenberg jt 2008: 164–165)

Need kirjeldused on raamdokumendist, mis on kirja pandud varem. Praegune gümnaasiumi riiklik õppekava (2011), tuginedes eelöeldule, lisab, et eesti keele õpetuse tähtsamaid ülesandeid on kujundada keeleoskus, mis võimaldab Eesti ühiskonnas iseseisvalt toime tulla ning paneb aluse elukestvatele õppele. Eesti keele arendamise strateegiast tulenevalt seab õppekava eesmärgi liikuda C1-keeleoskuse taseme saavutamise poole gümnaasiumi lõpuks (GRÕK 2011).

Gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) järgi on gümnaasiumi lõpetaja rahuldav õpitulemus eesti keeles teise keelena B2.1. Hea õpitulemusega õpilane täidab osaliselt ning väga hea õpitulemusega õpilane kõik B2.2 keeleoskustaseme nõuded. Väga hea õpitulemusega õpilane on suuteline osaliselt täitma ka järgmise (C1) keeleoskuse taseme nõudeid. Eesti keele õppe kaudu toetatakse õpilaste suutlikkust õppida teisi aineid eesti keeles (vt tabel 1).

Tabel 1. Keeleoskuse tase gümnaasiumi lõpus (GRÕK 2011, Lisa 2: 8)

Õpitulemus	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Rahuldav õpitulemus	B2.1	B2.1	B2.1	B1.2
Hea õpitulemus	B2.2	B2.2	B2.2	B2.1
Väga hea õpitulemus	B2.2–C1	B2.2–C1	B2.2–C1	B2.2

Gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) Lisas 2 on sõnastatud kirjutamisoskuse õpitulemused keeleoskuse tasemetel B1.2–B2.2 järgmiselt (vt tabel 2).

Tabel 2. Kirjutamisoskus tasemetel B1.1–B2.2 (GRÕK 2011)

B1.1	Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi, näiteks isiklik kiri, e-kiri, blogi jne.
-------------	---

	<p>Koostab erinevaid tarbetekste, näiteks teadaanne, kuulutus vm. Suhtleb <i>online</i>-vestluses.</p> <p>Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid, näiteks sidesõnad, asesõnaline kordus.</p>
B1.2	<p>Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte, näiteks lühiülevaade sündmustest, isikutest.</p> <p>Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust.</p> <p>Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi.</p> <p>Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi.</p> <p>Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.</p>
<p>Raamdokumendi DIALANGi skaalatabelis „Nõuandev tagasiside“ (EKR 2007) on B1-taseme kirjutamise juurde lisatud ka tingimused ja piirangud, milles on kirjas, et selle taseme tekstid piirduvad tuttavamate ja üldlevinud teemadega, näiteks asjade kirjeldamine ja üksteisele järgnevatest toimingutest kirjutamine; põhjendamine ja võrdlemine valmistab raskusi (EKR 2007: 263).</p>	
B2.1	<p>Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel, näiteks seletuskiri, uudis, kommentaar.</p> <p>Põhjendab oma seisukohti ja eesmärke.</p> <p>Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga. Eristab isikliku ja ametliku kirja stiili. Oskab korduste vältimiseks väljendust varieerida, näiteks kasutada sünonüüme.</p> <p>Võib esineda ebatäpsusi lausestuses, eriti kui teema on võõras, kuid need ei sega kirjutatu mõistmist.</p>
B2.2	<p>Oskab kirjutada esseed: arutluskäik on loogiline, tekst sidus ja teemakohane.</p> <p>Oskab refereerida nii kirjalikust kui ka suulisest allikast saadud infot.</p> <p>Kasutab erinevaid keeleregistreid sõltuvalt adressaadist, näiteks eristades isikliku, poolametliku ja ametliku kirja stiili.</p> <p>Lausesiseseid kirjavahemärke kasutab enamasti reeglipäraselt.</p>

B2-taseme tingimusteks ja piiranguteks DIALANGi skaalatabeli (EKR 2007) järgi on, et seisukoha võtmisel või tunnetest ja kogemustest rääkimisel valmistab tähendusvarjundite väljendamine tavaliselt raskusi (EKR 2007: 264).

2. KIRJUTAMISOSKUSE ARENDAMINE

Heaks kirjutajaks ei saa keegi iseenesest, seda tuleb õppida ja harjutada. Paljud kirjutamisoskust iseloomustavad tunnused on ühised nii esimeses kui teises keeles. Seega on võõrkeeles kergem kirjutama õppida isikul, kes oskab hästi kirjutada oma emakeeles. Peamine erinevus on selles, et lisaks üldiselt arendamist vajavatele kirjutamisstrateegiatele ja -oskustele lisandub teise keele õppija puhul tunduvalt suurem vajadus omandada keelepagasi kasutusvõimalused (Hausenberg jt 2008: 163).

Hausenbergi jt (2008) sõnul vajavad teises keeles samuti eraldi tähelepanu teksti organiseerimine, info esituslaad, registri ja stiili valik. Seega on kirjutamisoskuse arendamiseks vaja: a) võimalust puutada kokku eri liiki jõukohaste autentsete tekstidega; b) võimalust luua suurel hulgal erinevat liiki tekste; c) võimalust saada turvalist ja toetavat tagasisidet ning juhendust; d) ligipääsu keeleteabe allikatele (sõnastikele, käsiraamatutele) ja õpetust, kuidas neid kirjutamise juures otstarbekalt kasutada; e) võimalust õppida oma tekste toimetama ja parandama. (Hausenberg jt 2008: 164)

Donn Byrne (1988: 6) väidab, et kirjutamine annab õppijatele käegakatsutava tõenduse selle kohta, et nende keeleoskus edeneb. Lisaks eelkirjutatule ütleb Kärtner (2000: 7), et kirjutamisoskuse arendamine on oluline ka seetõttu, et enamasti on testide osa või ainuosa kirjutamine, sest kirjutamisülesannete abil on võimalik üsna objektiivselt testida suurt hulka õppijaid.

Kirjutamise võib muuta Ingrid Kralli (2006) sõnul keerulisemaks ka see, kui kirjutaja puutub kokku psühholoogiliste probleemidega, mis tähendab, et kirjutajal ei ole kaaslast, kellega lahendada eettulevad probleemid ja arusaamatused ning kirjutaja ei saa aimu oma kirjutamise tõhususest. Võivad esineda ka keelelised probleemid, seda eriti siis, kui kirjutatu peab olema kohe ning üheselt mõistetav ja laused tuleb üles ehitada, ühendada ning järjestada loogiliselt. Lisaks veel kognitiivsed probleemid, sest

kirjutamine ei tule iseenesest, see eeldab teatud etappide läbimist, seda peab arendama teatud võtteid kasutades ning alaoskusi, milleks on paigutuse leidmine, sobiva stiili kasutamine, info korrastamine, teksti liigendamine, grammatika tundmine, õigekirja ning interpunktsiooni tundmine, omandades. Kui üks eelpool nimetatud alaoskustest on omandamata või omandatud puudulikult, on kirjutamisest arusaamine raskendatud. (Krall 2006: 88)

2.1. Kirjutamisoskuse arendamist mõjutavad tegurid

Kirjutamisoskuse arendamist mõjutavad ka teatud tegurid, mida tuleb õpetamise puhul silmas pidada. Õppetöö puhul on tähtsamad neist õpikeskkond, kus õpilane õpib, seejärel materjal, mille järgi õpitakse ning loomulikult õpetajate poolt kasutatav õppemetoodika. Õppematerjalides pakutud ülesannete hulgast tuleb teha samuti valik, milliseid ülesandeid õpilased täitma peaksid.

Jaan Reinson (2011) ütleb, et füüsiline õpikeskkond – ruum, vahendid ja õhustik, mõjutab oluliselt õppimise ja õpetamise kvaliteeti. Kasutatavate vahendite, sealhulgas ka tehnoloogiliste vahendite otstarbekas paigutus ja käsitlemise lihtsus aitavad oluliselt kokku hoida õpetaja tööaega. Kooli sotsiaalse ja vaimse keskkonna loomisel osaleb kogu koolipere. Klassi õhkkond luuakse siiski peamiselt õpetaja ja õpilase vastastikuse mõju tulemusena. Kõige olulisem on suhete iseloom ja kvaliteet. (Reinson 2011: 5)

Klassiruum, kus õpitakse võõrkeelt, peaks olema korraldatud sellisel moel, et see aitaks õpilasel keskenduda keele ja selle osaoskuste arendamisele (Reilly ja Reilly 2005). Kirjutamise puhul on klassis valitsev õhkkond erilise tähtsusega, seda eriti loovtööde kirjutamise ajal, mil peaks olema vaikne, see stimuleerib õpilast kirjutamisega tegelema.

Helena Metslangi jt (2014) väitel on keeleõpetaja olulisim ülesanne ehitada tund üles kindlalt eesmärgistatud tervikuna, mille jooksul õpilane omandab midagi konkreetset ja mõõdetavat. Kommunikatiivses keeleõppes on oluline mitmesuguste erinevate

õppemeetodite kasutamine, kuid sama tähtis on ka kõigi osaoskuste võrdne arendamine (Metslang jt 2014: 85).

Metslang jt (2014: 85–86) lisavad, et kommunikatiivse keeleõppe üheks rakenduseks on ülesandepõhine keeleõpe (ingl *task-based language learning*). Selle kohaselt peaksid õpilased keeletunnis tegelema võimalikult erinevat tüüpi ülesannetega, kus nad saavad õpitavat keelt mitmekesiselt kasutada (Suigusaar 2012, viidatud Marcos Benevide ja Chris Valvona 2008; David Nunani 2004 järgi).

Tallinna Ülikoolis 2012. aasta sügisel koolides korraldatud uuringu „Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis“ põhjal selgus, et keeleõpetajate ankeedivastused erinevad oluliselt keeletundide vaatluste põhjal saadud tulemustest. Kommunikatiivse keeleõppe kasutamine oli vaadeldud tundides tagasihoidlik. Kõige rohkem kasutasid keeleõpetajad rühma- ja paaristööd (56%). Teisi aktiivõppemeetodeid kasutati kas väga vähe või üldse mitte. (Metslang jt 2013)

Õppematerjalidel on keeleõppes väga suur osatähtsus, paljud õpetajad peavad efektiivse keeleõppe aluseks just häid õpikuid. Metslangi jt (2014: 90) sõnul peavad tänapäevased õppematerjalid sisaldama õpieesmärkidega selgelt joondatud ülesandeid, mis võimaldaksid õpilastel võrdselt arendada kõiki osaoskusi. Õppematerjalid peaksid sisaldama osaoskuste arengut toetavat sõnavaraõpet ning õpitava keele eripärasid arvestavat funktsionaalse lugemise ja kirjutamise õpet (Metslang jt 2014: 90).

Praegusel hetkel koolides kasutusel olevad eesti keele kui teise keele õppematerjalid ei rahulda õpetajaid ega õpilasi. Eelpool nimetatud uuringust selgus, et väga paljud õpetajad ei ole rahul gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpikutega, sest need ei ole osade õpetajate sõnul vastavuses õppekavaga ning ei toeta seda, mida õpilased tegelikult vajaksid. (Metslang jt 2013) Ka kolmandik õpilasi ei pea eesti keele õppematerjale kasulikuks ja 60% ei pea neid huvitavaks (Metslang jt 2014: 91).

Kirjutamisoskuse arendamiseks, nii selle õpetamiseks kui ka õppimiseks, on vajalikud head ja asjakohased ülesanded, see tähendab, et kirjutamisülesanded peavad vastama teatud kriteeriumitele (Krall 2006: 89).

Ülesannete koostamine või ka eri ülesannete hulgast sobilike valimine on keeruline protsess, mille käigus tuleb tähelepanu pöörata erinevatele aspektidele. Saarso ja Sõrmus (2008: 45) on välja toonud ülesande sooritamiseks vajalikud tegurid ning lisanud ka abistavad küsimused, millele tuleks ülesannete ettevalmistamisel või koostamisel tähelepanu pöörata (vt tabel 3).

Tabel 3. Ülesannete ettevalmistamist abistavad küsimused (Saarso, Sõrmus 2008: 45)

Õppija	Küsimus
Enesekindlus	<ul style="list-style-type: none"> • Kui enesekindel peab õppija olema, et ülesannet sooritada? • Kas ta on piisavalt enesekindel ülesande sooritamiseks?
Motivatsioon	<ul style="list-style-type: none"> • Kui motiveeriv on ülesanne?
Eelnev õpikogemus	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ülesanne eeldab teatud õpioskusi? • Kas õppija eelnev õpikogemus pakub piisavalt teadmisi, oskusi ja strateegiaid ülesande täitmiseks?
Õpihulk	<ul style="list-style-type: none"> • Kui suure materjali hulgaga suudab õppija hakkama saada? • Kas ülesanne on jaotatud kergesti teostatavateks osadeks?
Keeleoskuse määr	<ul style="list-style-type: none"> • Mis tasemel on õppija? • Mis tulemusi võib õppijalt oodata eelneva kogemuse põhjal?
Kultuurilised teadmised	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ülesanne eeldab teadmisi kultuurist? • Kui jah, siis kas õppijal on need kogemused? • Kas ülesanne eeldab millegi konkreetse teadmist?
Lingvistilised teadmised	<ul style="list-style-type: none"> • Kui palju on õppijal lingvistilisi teadmisi? • Mis lingvistilisi teadmisi on tal vaja ülesande sooritamiseks?
Ülesande sooritamine	Küsimus
Asjakohasus	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ülesandel on tähendus ja kas see on õppija jaoks asjakohane?

Keerukus	<ul style="list-style-type: none"> • Mitu sooritusetappi on ülesandel? • Kui keeruline on tööjuhis? • Missuguseid kognitiivseid nõudmisi esitab ülesanne õppijale? • Kui palju infot peab õppija töötleva ülesande sooritamise käigus?
Eelneva konteksti hulk	<ul style="list-style-type: none"> • Kui palju eelnevaid teadmisi maailma, situatsiooni või kultuurilise konteksti kohta eeldatakse? • Kui palju tegevusi on vaja teha enne ülesande ja konteksti tutvustamist?
Keelekasutus	<ul style="list-style-type: none"> • Kas õppijatel on piisavalt keeleoskust ülesande täitmiseks? • Kas õppijad võivad kasutada keelt vabalt või on ülesande täitmisel vaja keskenduda teatud konstruktsioonile?
Õppijale kättesaadav abi	<ul style="list-style-type: none"> • Kui palju abi saab õppija õpetajalt, kaasõppijalt, raamatutest või mujalt?
Grammatilise keerulisuse aste	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ja kui palju on ülesandes kõnekeelt? • Kui korrektsed peavad õppijad olema keeleliselt? • Kui keeruline peab keel olema?
Aeg	<ul style="list-style-type: none"> • Kui palju on ülesande sooritamiseks aega? • Kas planeerimiseks ja proovi tegemiseks vajaminev aeg on ülesandesse sisse planeeritud?
Järeltegevus	<ul style="list-style-type: none"> • Kas on ülesandele järgnevad järeltegevused, kokkuvõtte ja tagasiside?

Saarso ja Sõrmuse (2008) järgi tuleb ülesande ettevalmistamisel ennekõike lähtuda õppijast. Mõelda, kas õppija on ülesande sooritamiseks piisavalt enesekindel, kui motiveeriv on ülesanne ja kui suure materjali hulgaga suudab ta toime tulla. Lisaks eelnevale on ülesande valikul määravad ka õppija keeleoskuse tase ja tema kultuurilised ning lingvistilised teadmised. (Saarso, Sõrmus 2008: 45)

Ülesande sooritusliku poole pealt peab Saarso ja Sõrmuse (2008) järgi läbi mõtlema, kas ülesanne on õppija jaoks asjakohane, kui keeruline see on, kui palju nõuab eelnevaid teadmisi, kas õppijatel on piisavalt keeleoskust, kui palju ja kas saavad õppijad abi ning milline on ülesande grammatiline keerukus. Olulised on ka veel ülesande sooritamiseks antud aeg ja järeltegevus. (Saarso, Sõrmus 2008: 45)

Suigusaare (2012: 7) sõnul areneb kirjutamisoskuse kujunemine mööda teatud astmeid, alustades tähtede kirjutamisest kuni jõutakse terviktekstide koostamiseni. Samamoodi alustatakse ka lihtsamatest kirjutamisülesannetest, liikudes raskemate poole.

2.2. Kirjutamisoskuse arendamisel kasutatavad ülesandetüübid

Erinevad autorid nii Eestist kui ka välismaalt on kirjutamisülesandeid jaotanud eri tüüpidesse. Hausenberg jt (2003) rühmitavad kirjutamisülesanded kõigepealt kahte põhitüüpi. Esimesse rühma kuuluvad konkreetsele lugejale suunatud või alusmaterjalile toetuvad ülesanded, näiteks avaldused, juhendid, teated jne. Teises rühmas on teemakirjutised, mille adressaat on abstraktsem, näiteks kirjeldused, esseed, ümberjutustused jne. (Hausenberg jt 2003: 90)

Saarso ja Sõrmuse (2008: 44, 46) järgi jagab David Nunan (2004) ülesandeid järgmistesse tüüpidesse: a) kognitiivsed ülesandetüübid on klassifitseerimine, ennustamine, mudelite ja süsteemi otsimine, märkmete tegemine, kaardistamine, järeldamine, tekstist saadud info põhjal diagrammi, tabeli, skeemi koostamine; b) interpersonaalsed ülesandetüübid on koostöö, rollimäng; c) lingvistilised ülesandetüübid on vestlusmudelid, drillimine, konteksti kasutamine, kokkuvõte, selektiivne kuulamine, sirvimine; d) afektiivsed ülesandetüübid on isikustamine, enese hindamine, tagasiside; e) loomingulised ülesandetüübid, näiteks ajurünnak (Nunan, 2004).

Saarso ja Sõrmus (2008: 60) on kirjutamisülesanded jaganud kokkuvõtavamalt neljaks: a) täiendamine – lausete lõpetamine, alustamine, küsimustele vastamine, lünkade täitmine; b) muutmine – sõnade asendamine, näidise järgi kirjutamine, ümbersõnastamine; c) teksti koostamine – kirjeldamine, juhendi järgi kirjutamine, alusteksti edasiarendamine, alustekstile vastamine; d) loovkirjutamine – kirjeldamine, jutustamine, teabeteksti koostamine.

Sama tüüpi ülesandeid võib Hausenbergi jt (2003) sõnul kasutada erinevatel keeleoskustasemetel. Ülesande tasemekohasuse määravad järgmised komponendid:

ülesande funktsionaalne raskusaste, tööjuhised ja hinnatavad aspektid. Funktsionaalne raskus tuleneb sellest, mil määral nõutakse kirjutajalt mõttetööd ehk siis kognitiivsete võimete rakendamist. (Hausenberg jt 2003: 90) Sellest aspektist eristavad Hausenberg jt Weigle (2002: 8–10) järgi kolme raskusastet.

1. Dokumentaalne diskursus – juba sõnastatud info reprodutseerimine või teksti kopeerimine. See on kõige vähenõudlikum ülesanne, milleks võib olla blankettide täitmine, dikteerimise järgi teate kirjutamine jne.
2. Esitav, teatav diskursus – teadaolevate või etteantud andmete vormimine edasiandmiseks, kokkuvõtte tegemine, parafraseerimine, olulise ja vähem olulise eristamine. Ei ole kopeerimine, kuid ka midagi uut ei looda, vaid esitatakse infot uut moodi. Kirjutamisel arvestatakse adressaati ja kirjutise eesmärki, rakendades vastavaid keelefunktsioone ja õiget stiili.
3. Uurimuslik või loov diskursus – uue info loomine, kus avaldub argumenteerimisoskus ja loovus, mis eeldab kujundlikku ning täpset väljendusoskust, näiteks esseed, artiklid, arvustused jne, lisaks ka ilukirjanduslik looming. Kõige nõudlikum ülesanne.

Sama põhimõtte järgi, mida on kasutanud Hausenberg jt (2003), on ka Merle Jung (2006) oma doktoritöö analüütilises ülevaates viidates Ulrichile (1979: 142) ja Bohnile (1994: 109) öelnud, et didaktikas eristatakse kolme kirjutamise tasandit. Ainult et Jung (2006) nimetab neid tasandeid reprodutiivseks kirjutamiseks, reprodutiivseks-produktiivseks kirjutamiseks ja produktiivseks ehk loovkirjutamiseks.

Neid kolme Merle Jungi (2006) poolt välja toodud kirjutamise tasandit aluseks võttes on ka järgnevad kirjutamisülesanded jagatud kolme rühma. Lisatud on Hausenbergi jt (2003) eristatud ülesannete raskusastmed ning raamdokumendi (2007) järgi kirjutamisülesannete seos kirjutamisoskuse tasemetega.

2.2.1. Reprodutiivne kirjutamine

Reprodutiivse kirjutamise alla kuuluvad kopeerimisülesanded. Need on kõige lihtsamad ja paremini kontrollitavad ülesanded. Õppijad ei tee kirjutatule mingeid

omapoolseid muutusi ega lisandusi. Eesmärk on võimalikult täpselt matkida etteantud mudelit. Paljudel juhtudel on kopeerimine seotud ka lugemisega ning arendab omakorda ka seda oskust. (Kärtner 2000: 14)

Suigusaare (2012: 8) sõnul on sellised ülesanded olulised, kuna muudavad õpilase teadlikuks sellest, kuidas moodustuvad sõnad ning lausete struktuur (viidatud Reilly ja Reilly 2005; Skopinskaya 1996 järgi). Kärtneri (2000: 15–17) sõnul tuleb pärast mehhaanilisi harjutusi pöörata tähelepanu ülesandele ja pakub selleks välja järjestamis-, sobitamise-, sorteerimis- ja järelkopeerimisülesandeid.

Näiteid kopeerimisülesannete töökäskudest, mille on erinevate autorite pakutust kokku pannud Suigusaar oma magistritöös (2012: 9) leiab tabelist 4.

Tabel 4. Kopeerimisülesannete võimalikud töökäskud (Suigusaar 2012: 9)

Ülesande liik	Näiteid töökäskudest
Sõnade kopeerimise ülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjuta ema- ja võõrkeelsetest sõnapaaridest välja võõrkeelne sõna. • Sildista pildil olevaid esemeid. • Sobita etteantud sõnad ristsõnasse. • Vali tabelist sõnu ja koostada nendest lauseid. • Leia loetellu mittekuuluv (<i>odd man out</i>). • Leia „sõnaussi“ peidetud sõnad. • Kirjuta ruudustikku tahvlilt valikuliselt sõnu (Bingo).
Lausete kopeerimise ülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjuta loetelust välja pildi või maali kohta käivad laused. • Kirjuta välja 3-5 tekstis enam meeldinud lauset. • Kirjuta ümber vaid grammatiliselt õiged laused. • Vali sobiv lauselõpp. • Kopeeri raamatust laul või luuletus.
Järjestamisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Pane sõnad õigesse järjekorda (näit. järjestaja kuud, nädalapäevad või õppeained). • Järjestaja sõnu tähestiku alusel. • Järjestaja tähti sõnadeks. • Järjestaja silpe sõnadeks. • Järjestaja segamini aetud sõnad lauseteks. • Järjestaja segipaisatud lõigud või laused tekstiks. • Järjestaja sõnu etteantud värviskeemi alusel.

Sobitamisesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Sobita emakeelsed ja võõrkeelsed sõnad või laused. • Sobita pilt ja sõna. • Sobita kokku küsimus ja vastus. • Sobita lause lõpp ning algus.
Sorteerimisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjuta tekstist välja sõnad, mis kuuluvad nõutud kategooriasse (näit. ravi - arst, tabletid, patsient...). • Sorteeri sõnad kasutusala järgi (näit. toit, jook, riided jne). • Rühmita sõnad riimumise järgi ning lisa ise riimuvaid sõnu. • Sorteeri kahe erineva jutukese laused, järjestada need ning kopeeri.
Järelokopeerimisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Loe lauseid õpetaja käes olevatelt sedelilt (tahvlilt, lüümikult vm), jäta meelde ja kirjuta need vihikusse. • Piilu tahvlile kirjutatud sõna läbi paberile joonistatud kaamera või akna, jäta see meelde ning kirjuta vihikusse. • Arva ära, milline sõna on tahvlile kirjutatud (sõna on kinni kaetud ning õpetaja annab ära arvamise jooksul vihjeid), jäta see meelde ja kirjuta.

Kopeerimine on eriti vajalik, kui võõrkeele õppimisel kasutatakse teistsugust tähestikku. Kui õppijatel on tähed oma emakeeles selged, siis peaksid nad suutma eristada uut tähestikku emakeelsest. Vanemad õppijad võivad hakata kohe kirjutama terveid sõnu ja lühilauseid. (Kärtner 2000: 13)

Hausenbergi jt (2003) järgi on see kõige vähenõudlikum ülesanne, raskusastmelt kõige kergem ning vastab kirjutamisoskuse A-tasemele.

2.2.2. Reprodutiivne-produktiivne kirjutamine

Reprodutiivse-produktiivse kirjutamise alla kuuluvad alustekstidel põhinevad ülesanded, kirjutised. Jung (2006: 10) nimetab neid pooleldi kontrollitud kirjutamise ülesanneteks. Osad autorid (Kärtner 2000; Skopinskaya 1996) on nimetanud sellist kirjutamist ka kontrollitud kirjutamiseks. Nende puhul antakse õpilastele mudel, mida järgida või visand, mida lõpetada (Suigusaar 2012: 9). Nende kirjutamise ülesannete puhul on põhirõhk lausestruktuuri õppimises ja grammatikateadmiste rakendamises. Neid ülesandeid tehes peavad õpilased keskenduma erinevatele aspektidele

(Skopinskaya 1996). Peamiselt on need ülesanded sobivad põhikooliõpilastele, kes ei taju veel abstraktseid keelereegleid (Suigusaar 2012: 10).

Piret Kärtneri (2000: 18) sõnul võib pidada kõiki õpiku ja töövihiku harjutusi omamoodi kirjutamisharjutusteks, kus õppijad peavad täiendama teksti omapoolsete lisanditega. Ülesanded jagunevad täiendamis-, muutmis- ja koostamisülesanneteks. Nende põhieesmärk on siiski täpsustus ning õige on ainult üks vastus või lisandus, mida on õpetajal võimalik kiiresti kontrollida. (Suigusaar 2012: 10)

Tabel 5. Alustekstidel põhinevate ülesannete töökäskude näiteid eri autorite (Kärtner 2000; Krall 2006; Saarlo ja Sõrmus 2008; Skopinskaya 1996; Reilly ja Reilly 2005; Suigusaar 2012) põhjal.

Ülesande liik	Näited töökäskudest
Täiendamisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Täida lüngad. • Täienda teksti, kus puuduvat sõna lauses asendab pilt, vastandsõna või sünonüüm. • Täida lüngad kindlat liiki sõnaga. • Täienda lauset kindla arvu sõnadega. • Täienda teksti kindla arvu kindlat liiki sõnadega (nt. 10 omadussõnaga jne). • Täienda teksti puuduvate sõnadega, kus näiteks iga seitsmenda sõna asemel on lünk. • Täienda lauset puuduva osaga, kui antud on ainult sidesõna. • Vali sõnakastist õige sõna ja pane lünka. • Ühendada kaks või enam lauset sidesõnade abil üheks. • Vastata küsimustele. • Koosta küsimus antud vastuse kohta. • Lõpeta või alusta lauset. • Paiguta tekstist saadud informatsioon tabelisse või ankeeti. • Lisa dialoogi puuduvad laused. • Kirjuta puuduv lause või lõik. • Täienda teksti etteantud lausetega, valides neile tekstis sobiva koha. • Täida ristsõna.
Muutmisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjuta tekst ümber muutes seal mingi osa (nt. grammatilist vormi). • Asenda allajoonitud sõna samatähendusliku või vastandsõnaga.

	<ul style="list-style-type: none"> • Asenda kindel arv grammatilisi struktuure vastavalt õpetaja juhisele. • Muuda lauseid nii, et need käiksid õpilaste endi kohta. • Sõnasta lauseid ümber, kasutades samatähenduslikke sõnu. • Lisa etteantud lihtlausele võimalikult palju sõnu, et tekiks pikim liitlause. • Vähenda sõnu lauseis, et koostada nt telegramm.
Koostamisülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Koosta võtmesõnade abil dialoog, kasutades näidist. • Kirjelda pilti, kasutades etteantud sõnu. • Kirjuta tekst juhendi järgi. • Arenda fraasid tekstiks. • Moodusta etteantud sõnadest lause, kasutades õigeid grammatilisi vorme. • Täida teksti põhjal ankeet ja hiljem koosta samalaadse ankeedi põhjal näidistekstiga sarnane tekst. • Vaata pilti 1 min jooksul, kirjuta mälu järgi ülesse asjad, mis kaardil olid (kaart on pööratud tagurpidi) ning moodusta nendega pildi kohta käivaid lauseid.

Mõned autorid (Kärtner 2000; Suigusaar 2012 viidates Skopinkayale 1996) on mudelkirjutamise alustekstidel põhinevast kirjutamisest eraldi rühmana välja toonud. Nii ongi ka mudelkirjutamine Kärtneri (2000) sõnul kirjutamine näidisteksti järgi. Kõigepealt tutvuvad õpilased mudeliga, tekst arutatakse läbi ning seejärel koostavad nad sama mudeli põhjal teksti (Kärtner 2000: 21).

Abiks mudelkirjutamise juures võib Suigusaare (2012) sõnul olla see, et osade mudelkirjutamise ülesannete tegemist alustatakse sissejuhatusega teemasse, mille käigus meenutatakse õpitud sõnavara ja tutvustatakse uut. Samuti aitavad mudelkirjutamise juures kaasa stimuleerivad abimaterjalid, milleks võivad olla nii visuaalsed, elektroonilised kui audiomaterjalid (Suigusaar 2012: 12).

Mudelkirjutamiseks sobivad pildi kirjeldamine, koomiksita või pildijadade koostamine ning kõnemullide või kirjelduste lisamine, kirjale, kaardile või telegrammile vastamine, intervjuerimine, märksõnade või abilause abil kirjandite, kokkuvõtte, dialoogide kirjutamine lisab Suigusaar (2012: 12) viidates Skopinskayale (1996).

Raskusastmelt on mudelkirjutamine teisel kohal, sest ei ole kopeerimine, kuid midagi uut ei looda, vaid esitatakse uutmoodi (Hausenberg jt 2000). Kirjutamisoskuse järgi asetuvad need ülesanded tasemetele B1.1–B2.1.

2.2.3. Produktiivne ehk loovkirjutamine

Jung (2006) väidab, et võõrkeeleõpetuse kontekstis on sõltumata loovkirjutamise liigist esiplaanil keeleomandamise aspekt. Loovkirjutamise all mõistetakse kirjutamisemeetodeid ja -tehnikaid, mille abil kirjutaja saab võõrkeeles väljendada oma mõtteid, tundeid, arvamusi, fantaasiat jms. Ülesanne või impulss, mille põhjal kirjutaja oma teksti looma hakkab, tuleb lähtuvalt kirjutamise eesmärgist ja sihtrühmast hoolikalt läbi mõelda ning võimalikult arusaadavalt sõnastada. (Jung 2006: 10)

Ka Kralli (2006) väitel on loovkirjutamises oluline leida sobiv teema, sest kirjutamine peaks olema nii huvitav kui ka vajalik. Loovkirjutamine on tähtis, sest selle käigus õpitakse kriitiliselt mõtlema; oma mõtteid, tundeid, arvamusi kirja panema; looma; selgitama oma mõtteid lugejale arusaadavalt; loetu kohta arvamust avaldama; parandama oma vigu; suhtlema; arendama oma kirjutamisoskust; rõõmu tundma kirjutamisest (Krall 2006: 90).

Loovkirjutamise arendamiseks on Kralli (2006) sõnul võimalik õppijatele anda väga erinevat tüüpi ülesandeid. Ülesande ja keeleliste vahendite valik sõltub kirjutamise eesmärgist, milleks võib olla kirjeldamine, selgitamine, jutustamine, info andmine, arvamuse avaldamine, oma tunnete väljendamine, võrdlemine, veenmine jne (Krall 2006: 91).

Kirjutada võib sõltuvalt eesmärgist väga erinevat tüüpi tekste. Tabelis 6 on ära toodud eri autorite poolt pakutud loovkirjutamisülesannete töökäsud.

Tabel 6. Valik loovkirjutamise ülesannete töökäske (Kärtneri 2000; Kralli 2006; Saarlo, Sõrmuse 2008) järgi

Loovkirjutamisülesanded	Näited töökäskudest
	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjuta kirjand • Kirjuta essee • Kirjuta ettekanne • Kirjuta kirjeldus • Kirjuta isiklik kiri • Kirjuta ajalehekuulutus • Kirjuta retsept • Kirjuta kasutusjuhend • Kirjuta jutustus • Kirjuta tarbetekst (arve, avaldus, soovitus, volitus jne) • Kirjuta elulookirjeldus • Kirjuta luuletus • Kirjuta ümberjutustus • Kirjuta järelpärimine • Kirjuta kava kasutades jutuke • Kirjuta artiklile, loole lõpp/algus • Kirjuta mõtteskeemi alusel lugu jne.

Kirjutamisel on oluline ajafaktor, võimalus end ja oma tööd kontrollida. Samuti on võimalik kasutada seejuures arvuti abi, mis võib anda häid tulemusi enesekontrolli tarvis, kui õppija on motiveeritud. (Saarlo, Sõrmus 2008: 60)

Kirjutamine peaks olema keeletunni üks osa, aga see on pikaajaline ja aeganõudev protsess. Selleks, et kirjutamisülesanded vastaksid õppija vajadustele ja võimetele, saavad õpetajad Kralli (2006) järgi kasutada erinevaid abistrateegiaid: a) kirjeldada õppijatele, milleks seda ülesannet vaja on; b) hinnata kirjutamisülesande raskust ja aidata ülesande kirjutamisele kaasa; c) anda infot sisu, konteksti ja vormi kohta; d) võimaldada juurdepääs algmaterjali või inimeste juurde; e) anda sobivad teksti- ja keelevormide näidised; f) osutada abi raskuste puhul. (Krall 2006: 93)

Loovkirjutamise ülesanded on Hausenbergi jt (2003) sõnul kõige nõudlikumad ehk kõige raskemad. Gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) järgi vastavad kirjutamisoskuse tasemele B2.2.

3. ÕPPEKOMPLEKTI KIRJUTAMISÜLESANNETE ANALÜÜS

3.1. Analüüsi eesmärgid, meetodika ja valim

Magistritöö selles osas kasutatakse lähtuvalt uurimisteema eesmärkidest kirjeldavat ja analüüsivat uurimismeetodit, kus andmed saadi kirjutamisülesannete analüüsi kaudu. Analüüsimiseks võeti Malle Rüütli ja Ele Vilipuse 2009. aastal ilmunud ja kirjastuse Koolibri poolt välja antud vene õppekeelega gümnaasiumi 12. klassi eesti keele õpikus ja töövihikus olevad kirjutamisülesanded.

Analüüsi eesmärkideks on:

- uurida, mis tüüpi kirjutamisülesandeid on autorid õpikus ja töövihikus kasutanud,
- analüüsida, mis tasemetele kirjutamisülesanded selles õppekomplektis vastavad,
- välja selgitada, kas ja mil määral aitavad uuritud õppematerjalid täita riikliku õppekava eesmärke kirjutamise osas.

3.1.1. Õpiku ja töövihiku ülevaade

Õpiku formaat on A5, õpikul on pehme ja värviline kaas, sisu on sini-must-valge, 223 lehekülge. Õpikus on 15 teemat, mis jagatud 5 tsükklisse. Lisasid on 4:

1. Õigekiri ja grammatika
2. Tekstiõpetus
3. Abiks elluastujale: a) Eesti kõrgkoolid, b) TÜ sisseastumisavaldus, c) Kutseharidus, d) Tüüpilised küsimused tööintervjuul, e) Tööleping.
4. Sõnastik

Töövihik on samuti A5 formaadis, must-valge, 80-leheküljeline. Harjutused on jaotatud õpiku teemade järgi, iga teema all on neid 3-20. Lisaks on töövihiku lõpus 17 kordamisharjutust.

Sisukorras on õpiku iga teema jagatud kuueks osaks. Iga osaoskuse, ka grammatikaosa ja tekstiõpetuse juurde on kirjutatud, mida antud teema juures käsitletakse, näiteks õpiku esimese teema juures on selline sisukord (vt tabel 7).

Tabel 7. Õpiku 1. teema sisukord (Rüütli, Viilipus 2009: 3)

1. TEEMA	Poliitika ja majandus
Lugemine	Eesti majandus 90. Kui maailmamajandus aevastab, saab Eesti nohu
Rääkimine	Eesti majanduse ajalugu ja hetkeseis. Debatt
Kirjutamine	Kava koostamine
Kuulamine	Sügiseseid värvid
Grammatika	Käänded. Sihitis
Tekstiõpetus	Mis on kirjalik uurimistöö. Referaat

Samas on iga teema alguses välja toodud täpsustavad tegevused, näiteks esimese teema „Poliitika ja majandus“ juures on kirjas:

- Loeme ja räägime Eesti Vabariigi valitsusest;
- Räägime Eesti majandusest;
- Kuulame teksti riigieelarvest;
- Kordame käändeid, sihitist ja lause moodustamist;
- Korraldame debati automaksu kehtestamise üle;
- Uurimistöde liigid, referaadi koostamise põhimõtted.

Iga teema õpikus algab sissejuhatavate ülesannetega. Tavaliselt on neid 4–5, need puudutavad lugemist, jutustamist, tõlkimist, sinna kuuluvad ka osad töövihiku harjutused. Teema põhiosa algab tavaliselt teksti lugemisega, mõnikord on esimene lugemistekst ka sissejuhatava ülesande all, millele järgneb sõnavara osa, kus on tekstist välja toodud osad sõnad koos eri vormilõppude ja tõlkega. Ülejäänud osaoskusi arendavad ülesanded on eri teemade juures erinevas järjekorras. Tavaliselt on teema lõpupoole tekstiõpetuse osa. Teema lõpeb kordamisega, milleks on erinevad

grammatikaharjutused, ja teema kordamisega, milleks on antud teemaga seotud ülesanded.

Eesti keele õppekomplekti vene õppekeele kooli 12. klassile kuulub veel CD ja õpetajaraamat (metoodiline juhend 2009), mis on kättesaadav elektrooniliselt. CD on 90-minutiline, kuulamisülesanded on jaotatud õpikuteemade järgi ning ülesandeid on iga teema alt nii õpikus kui töövihikus. Metoodiline juhend tutvustab kõigepealt õppekomplekti üldiselt, seejärel on kirjeldatud õppetsükli ülesehituse põhimõtteid ning lõpuks kirjeldavad autorid iga osaoskuse arendamiseks valitud ülesannete eesmärgid ja tüüpe. Metoodilise juhendi teises osas pakuvad autorid õpetajatele näpunäiteid teemade käsitlemiseks ja ka õpiku ning töövihiku ülesannete vastuseid. Peamiselt koosneb see osa ülesannete vastustest, näpunäiteid õpetajale on seal väga vähe.

3.1.2. Õpiku ja töövihiku kirjutamisülesannete ülevaade

Õppekomplekti autorid on metoodilises juhendis (2009: 5) öelnud, et õppijaid tuleb ka kirjutamiseks ette valmistada, ning sellel eesmärgil on õpikus-töövihikus nii kergemaid kui ka raskemaid kirjutamisülesandeid. Rüütli ja Viilipus (2009: 5) lisavad, et kirjutamisoskuse arendamiseks pakutakse õpikus ja töövihikus peamiselt tekstiloomet õpetavaid ülesandeid, mis nõuavad nii loovust, analüüsivõimet, grammatikatundmist kui ka head sõnavara. Abiks ülesannete lahendamisel on grammatika- ja sõnavaraharjutused. Tabelis 8 on kirja pandud kõik õpiku sisukorras olevad kirjutamisülesannete ja tekstiõpetuse teemad.

Tabel 8. Õpiku kirjutamis- ja tekstiõpetuse teemad (Rüütli, Viilipus 2009: 3–5)

Õppe- tüki teema- number	Osaoskus	Teema
1.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Kava koostamine Mis on kirjalik uurimistöö. Referaat
2.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Väide Väide
3.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Avaldus. Seletuskiri Tarbetekstid

4.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Kutse. Väide Kutse
5.	Kirjutamine	Ettekanne
6.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Essee Essee
7.	Kirjutamine	Tutvumiskuulutus
8.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Teade Stiil
9.	Kirjutamine	Teatriarvustus
10.	Kirjutamine	Filmitutvustus
11.	Kirjutamine	Teemakohane artikkel
12.	Kirjutamine	Väide
13.	Kirjutamine	Giiditekst
14.	Kirjutamine	Väide
15.	Kirjutamine Tekstiõpetus	Arutus Tekstianalüüs

Sisukorra järgi vaadates pakutakse kirjutamisoskuse arendamiseks õpikus peamiselt tekstiloomel põhinevaid kirjutamisülesannete tüüpe. Osaliselt on teemad kirjutamise osas ja tekstiõpetuses samad. Tekstiõpetust ei ole eraldi välja toodud kaheksa teema all, samas on siis mõne uue teema puhul kirjutamise osas eelnevalt õpitu kordamine, näiteks väite kirjutamist käsitletakse kokku nelja teema juures.

Malle Rüütli ja Ele Viilipuse (2009) õpikus ja töövihikus on palju erinevaid ülesandeid ja harjutusi, mis on mõeldud eri osaoskuste arendamiseks. Iga teema põhiosas on autorid jaganud ülesanded eri osaoskuste alla. Kahjuks ei ole seda tehtud teemat sissejuhataivate ja kokkuvõtivate ülesannete puhul, mis tegi valimisse võetavate ülesannete leidmise raskemaks.

Käesolevas töös on vaatluse alla võetud vaid kirjutamisoskust ja tekstiloomet arendavad ülesanded, kuid ka nendest mitte kõik. Valimisse on võetud ülesanded juhul, kui:

- 1) autorid on ülesande paigutanud kirjutamisosa alla;
- 2) ülesande töökäsk ütleb, et see tuleb teha kirjalikult, kuigi kirjutamisosa alla ei kuulu;
- 3) ülesande töökäsust ei selgu, kas tuleb teha kirjalikult või suuliselt, kuid loogilisem oleks teha kirjalikult.

Õppematerjalide autorid on õpiku ja töövihiku struktureerinud nii, et eri osaoskuste ülesanded on üksteisega tihipeale seotud nii õpikus kui töövihikus. Samas selgub ka õpikust, millal mingisugust ülesannet töövihikust teha. Nii ei olegi selles töös õpiku ja töövihiku kirjutamisülesandeid eraldi analüüsitud, vaid need moodustavad kokku ühtse terviku.

3.1.3. Analüüsi käik

Kõik analüüsi võetud kirjutamisülesanded koos täpsete töökäskude ja näidetega (muutmata kujul otse õpikust ja töövihikust), ning jagatuna õppetsükklitesse, on kirjas Lisades 1–5.

Nagu magistritöö teoreetilises pooles jagati kirjutamisülesanded 3 suuremasse gruppi, mis omakorda jagunesid veel väiksemateks alaliikideks, siis ka analüüsi osas on kõik õpiku-töövihiku vaatluse alla võetud kirjutamisülesanded jagatud kõigepealt kolmeks: kopeerimisülesanded, alustekstil põhinevad ülesanded ja loovkirjutamise ülesanded.

Tabel 9. Analüüsi võetud õpiku-töövihiku ülesanded koos alaliikidega

Ülesandetüübid	82	Alaliigid	
Kopeerimisülesanded	13	Sõnade või lausete kopeerimise ülesanded	5
		Järjestamisülesanded	4
		Sobitamisülesanded	4
Alustekstil põhinevad ülesanded	57	Täiendamisülesanded	14
		Muutmisülesanded	5
		Koostamisülesanded	34
		Tõlkimisülesanded	4
Loovkirjutamisülesanded	12		

Järgnevalt analüüsitakse kõiki ülesandetüpe eraldi, jagades need alaliikidesse. Kõikide ülesandetüüpide ja alaliikide juures on ka ülesannete töökäsud (osalt lühendatult, täpsed töökäsud on Lisades 1–5), ülesande koht teemas, kas on kirjutamisülesanne,

lugemisjärgne ülesanne, sissejuhatav ülesanne, kordamisülesanne jne, vastavalt sellele, kuhu õppematerjalide autorid on ülesande paigutanud. Osade ülesannete juurde on lisatud ka töö autori kommentaar kas töökäsu, ülesande sisu, vormistuse vm suhtes. Ülesandetüüpide alaliikide lõpus on ka magistritöö autorilt vastavat ülesandetüüpi kokku võtvad kommentaarid. Iga ülesandetüübi lõpus on määratud ka nende ülesannete täitmiseks vajalik keeleoskustase. Ülesanded on tasemetesse jaganud käesoleva töö autor, võttes aluseks gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) keeleoskustasemete A1.1–C1 osaoskuste õpitulemuste tabeli (GRÕK, Lisa 2: 15–19). Ülesandetüüpide analüüsi lõpetavad kokkuvõtted kirjutamisoskuse tasemete kohta.

3.2. Kopeerimisülesanded

Kopeerimisülesandeid on valimis 13, need jagunevad sõnade või lausete kopeerimise, järjestamis- ja sobitamisesülesanneteks.

3.2.1. Sõnade ja lausete kopeerimise ülesanded

- 1) *Töökäsk: Kirjutage tekstist välja 10 teie arvates huvitavat sõna. Teie pinginaaber kirjutab neid sõnu kasutades lühikese loo.* Lugemisjärgne ülesanne. Õpilane peab oskama leida need huvitavad sõnad ja need kopeerima.
- 2) *Töökäsk: Kirjutage eelmisest teemast „Poliitika ja majandus“ välja 20 pangandusega seotud sõna.* Teemat sissejuhatav ülesanne.
- 3) *Töökäsk: Kirjutage 20 teatriteemalist sõna või väljendit.* Teema kordamisosas olev ülesanne. Sõnad või väljendid on lihtsalt leitavad sama teema alt.
- 4) *Töökäsk: Lõpetage laused teksti põhjal.* Lugemisjärgne ülesanne. Antud on lausete algused, lõpud on tekstist lihtsalt leitavad, sest need on tekstis samad.
- 5) *Töökäsk: Leidke lausetele sobivad algused.* Lugemisjärgne ülesanne. Antud on lausete lõpud, algused on tekstis sõna-sõnalt olemas. Sama tüüpi ülesanne, kui eelmine.

Sõnade ja väljendite kopeerimise ülesandeid on antud valimis viis. Sellised mehhaanilise kopeerimise ülesanded sõna tasandil peaksid jääma keeleõppe

algstaadiumisse, kus õppija peab oskama sõnu või lauseid õigesti maha kirjutada, kuid nende viie ülesande puhul tuleb need sõnad ja laused enne leida. Paremini eesmärgistatud ülesanne on esimene, kus tuleb väljakirjutatud sõnadest koostada lühijutt, kuid kui lühike see olema peab ja mida selle jutuga edasi tehakse, jääb selgusetuks.

Kirjutamisoskuse tasemelt jäävad need viis ülesannet tasemele A1.1, kus on öeldud, et õppija oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada ja koostab lühikesi lauseid õpitud mallide järgi (GRÕK 2011). Tasemelt erinev on esimese ülesande teine pool, kus tuleb etteantud sõnadega koostada lühijutt, see sobitub tasemega A2.1, kus kirjas, et õppija oskab koostada näidise järgi lühikesi tekste (GRÕK 2011).

3.2.2. Järjestamisülesanded

- 1) *Töökäsk: Moodustage loetletud sõnu kasutades laused.* Kirjutamisülesanne. Kõik sõnad on antud õigetes käänetes, pööretes, tuleb ainult õigesti järjestada. Õpilane peab oskama eesti keeles korralikku lauset moodustada.
- 2) *Töökäsk: Moodustage loetletud sõnadest lause.* Kordamisosa ülesanne. Sama, mis eelmine.
- 3) *Töökäsk: Järjestage kavapunktid. Mõelge igale kavale ka pealkiri.* Kirjutamisülesanne. Arusaamatuks jääb, kas kavapunkide ette võib kirjutada numbrid, või tuleb kõrvale, kus on ruumi, need õiges järjekorras ümber kirjutada. Kuue kavapunkti loogilisse järjekorda panemine ei ole keeruline.
- 4) *Töökäsk: Järjesta lõigud nii, et tulemuseks oleks kronoloogiliselt õige eesti teatri ajalugu. Lugege teksti ja koostage selle järgi lühikonspekt.* Lugemisaegne ülesanne. Lõigud on nummerdatud ja igas lõigus on ka aastaarv, mis lihtsustab nende ajalise järjekorda panemist. Lõikude õige järjekord tuleb enne konspekti tegemist kirja panna. Lõikude järjestamine on eeltöö lühikonspekti kirjutamisele, mis ongi selle ülesande eesmärk.

Järjestamisülesandeid on neli, kahes neist tuleb moodustada laused. Kuna kõik sõnad on juba õigetes vormides, siis pole keeruline õigesse järjekorda panna. Keeleoskustasemelt

A1.1 ülesanded, sest sel tasemel oskab õppija kirjutada lühikesi lauseid õpitud mallide järgi (GRÕK 2011). Kavapunktide ja lõikude järjestamise ülesannetes ei ole vaja midagi kirjutada, õigesse järjekorda saab need panna loogika abil.

3.2.3. Sobitamisülesanded

- 1) *Töökäsk: Sobitage kokku lausekatked.* Kirjutamisülesanne. Lause algused ühes, lõpud teises tulbas.
- 2) *Töökäsk: Leidke väljenditele kõrvalt sobiv tõlge.* Kirjutamisülesanne. Ühes tulbas eestikeelsed, teises venekeelsed väljendid.
- 3) *Töökäsk: Lõpetage vanasõnad.* Tekstiõpetuse ülesanne. Vanasõnade algused ühes, lõpud teises tulbas. Kui neid vanasõnu ei tea, siis on raske kokku viia, samas võib aidata loogika.
- 4) *Töökäsk: Leidke sünonüümpaarid.* Sissejuhatav ülesanne. Ühes tulbas on võõrsõnad, teises eesti omasõnad.

Sobitamisülesandeid on neli, kolm neist on õppematerjalide autorid liigitanud kirjutamisülesannete alla, see tähendab nende ümberkirjutamist vihikusse. Gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) järgi jäävad kõik need neli ülesannet tasemele A1.1.

Kopeerimisülesanded on kõige lihtsamad ja paremini kontrollitavad ülesanded. Kärtneri (2000: 14) sõnul kasutatakse neid eelkõige kirjutamise algetapil. Jungi (2006) ja Hausenbergi jt (2003) järgi on kopeerimisülesanded raskusastmelt kõige kergemad, mis põhinevad teksti ümberkirjutamisel või olemasoleva info taastekitamisel. Selle töö autori arvates ei ole kopeerimisülesanded 12. klassis enam väga vajalikud, lisaks jääb nende ülesannete eesmärk selgusetus. Eelpool nimetatud ülesannetest vaid kahel on lisaks veel teinegi pool, mis juhul kopeerimisülesanne on eeltöö järgmisele ülesande osale. Uuritud kopeerimisülesanded jäävad tasemele A1.1, välja arvatud ühe sõnade kopeerimise ülesande teine pool, mis sobituks tasemele A2.1 (GRÕK 2011).

3.3. Alustekstil põhinevad ülesanded

Analüüsi võetud alustekstil põhinevaid ülesandeid on kokku 57. Need on jagatud nelja gruppi: täiendamis-, muutmis-, koostamis- ning tõlkimisülesanded.

3.3.1. Täiendamisülesanded

- 1) *Töökäsk: Leidke sobiv lause algus.* Sissejuhatav ülesanne. Lause algus tuleb leida õpiku tekstist. Raskemaks teeb ülesande see, et laused ei ole päris samad, mis tekstis. Õppija peab tekstist aru saama, et korrektne lause moodustada.
- 2) *Töökäsk: Täitke lüngad.* Kordamisülesanne. Lausesse tuleb kirjutada üks või mitu sõna, vajab eelteadmisi, mida on võimalik saada just läbitud teemast.
- 3) *Töökäsk: Kirjutage kaks lauset nii, et märgitud sõna tähendus oleks kummaski erinev (vt. Lisa 1, 3. teema).* Lugemisjärgne ülesanne. Teadma peab märgitud sõnade kaht erinevat tähendust, märgitud sõnad on küllaltki keerulised.
- 4) *Töökäsk: Valige lünka teksti alt sobiv sõna.* Tekstiõpetuse ülesanne. Kuigi on väite kirjutamise õpetusele järgnev ülesanne, ei saa täpselt aru, kas see on mõeldud kirjalikult või suuliselt tegemiseks. Sõnad on antud kolmes eri vormis, valida tuleb õige ja panna lünka, samas on nii lünkades kui sõnade ees numbrid, nii et valesse lünka sõna kirjutada ei saa. Pigem grammatikaülesanne, täies mahus ümberkirjutamine ei ole mõttekas.
- 5) *Töökäsk: Täitke tabel teksti „Euroopa Parlament“ ja 1. teema „Poliitika ja majandus“ põhjal.* Lugemisjärgne ülesanne. Tabelisse tuleb kirjutada kaks erinevat lause lõppu, abiks on küsisõnad. Ülesande tegemine võib võtta palju aega, sest hõlmab ka eelmist teemat.
- 6) *Töökäsk: Täitke lüngad sõnadega mis, kes, milline, missugune vajalikus käändes.* Kordamisülesanne. Peab oskama kasutada õigeid sidesõnu õiges käändes.
- 7) *Töökäsk: Moodustage küsimused vastuste järgi.* Kordamisülesanne. Õppija peab oskama küsimust koostada.

- 8) *Töökäsk: Lisage lausetesse kirjeldavaid ja kaunistavaid sõnu, et stiil muutuks märgatavalt.* Kirjutamisülesanne. Õppija peab oskama stiili tajuda, seda ka muuta või eri stiilivarjundeid lisada.
- 9) *Töökäsk: Kirjutage sama silbiga algavate sõnadega lause.* Kirjutamisülesanne. Kindla eesmärgita ülesanne. Õppija oskus on ainult õige silbiga sõnade leidmine.
- 10) *Töökäsk: Vastake küsimustele.* Kirjutamisülesanne. Vastuseid õpikust ei leia, abiks pakutakse veebilehekülge.
- 11) *Töökäsk: Vastake küsimustele.* Kirjutamisülesanne. Vastuseid õpikust ei leia, ka siin oleks vaja abimaterjale.
- 12) *Töökäsk: Lõpetage laused.* Kordamisülesanne. Lausete algused on antud, lõpud tuleb ise mõelda. Saab teha nii liht- kui liitlauseid, kuid piisab ka ühe sõna lisamisest.
- 13) *Töökäsk: Täitke lüngad.* Sissejuhatav ülesanne. Lünkadesse saab kirjutada vabalt valitud, kuid sisult sobivaid sõnu, tähtis on ka õige sõnavorm.
- 14) *Töökäsk: Vastake küsimustele ning võrrelge oma vastuseid rühmakaaslaste omadega. Tehke kokkuvõte.* Kordamisülesanne. Mõeldud rühmatööna, kuid küsimustele peab alguses vastama igaüks individuaalselt. Küsimusi on palju – 22, seega ajamahukas.

Täiendamisülesandeid on valimis 14. Kõigi nende eesmärk on lausemoodustuse õppimine või kordamine. Kahe ülesande puhul tuleb esimeses leida lause algus tekstist, kuid antud lausete lõpud on natuke erineva sõnastusega, teises tuleb lõpetada laused, mõeldes ise lõpud, need kirjutamisülesanded sobivad tasemele A1.2 (GRÕK 2011). Samale tasemele eelmisega sobitub ka ülesanne, kus ühele lause algusele tuleb kirjutada kaks erinevat lõppu. Ühes ülesandes tuleb kaks lauset kirjutada nii, et märgitud sõna tähendus oleks erinev, märgitud sõnade keerulisuse tõttu sobib ülesanne tasemele B1.2 (GRÕK 2011).

Lünkade täitmise ülesandeid on neli, kahes esimeses on võimalik õppijal endal lünka sobiv sõna leida, seega tasemelt A1.2 (GRÕK 2011). Kolmandas saab lünkteksti all

olevatest sõnadest õige vormi valida, rohkem grammatikaülesanne, ümberkirjutamiseks liiga pikk, grammatika korrektsuse mõttes sobib B-tasemele (GRÕK 2011). Neljandas tuleb lünka valida sobiv sidesõna, see ülesanne läheb taseme B1.1 alla, kuna see eeldab, et õppija oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (GRÕK 2011).

Küsimustele vastamise ülesandeid on kolm, kaks neist on mõeldud individuaalse ja kolmas rühmatöö ühe osana, need ülesanded jäävad kirjutamisoskuse tasemele A1.2 (GRÕK 2011). Ühes ülesanded tuleb moodustada küsimused vastuste järgi, seegi jääb tasemele A1.2 (GRÕK 2011).

Viimased kaks ülesannet on teistest erinevad. Esimeses neist tuleb kirjutada sama silbiga algavate sõnadega lauseid, tase A1.2 (GRÕK 2011). Teises tuleb lausetesse lisada kirjeldavaid ja kaunistavaid sõnu, et muutuks stiil, see sobib tasemele B1.2 (GRÕK 2011).

3.3.2. Muutmisülesanded

- 1) *Töökäsk: Leidke tekstist sõnadele antonüümid.* Kirjutamisülesanne. Osad antonüümid leiab teksti lõpust uute sõnade hulgast, teised tekstist.
- 2) *Töökäsk: Leidke allajoonitud sõnadele sulgudest sünonüüm.* Kirjutamisülesanne. Sünonüümid on ülesande lõpus segamini. Ülesanne nõuab piisavalt head sõnade tähenduse tundmist.
- 3) *Töökäsk: Leidke sõnaraamatust sõnadele sünonüümid/seletused ja kirjutage sünonüüme kasutades üks lause.* Lugemisjärgne ülesanne. Töökäsust saab aru nii, et lauses tuleb kasutada sünonüüme, kuid näitelause (vt. Lisa 4, 11. teema) on kasutatud nii antud sõna kui sünonüümi. Õppija peab oskama sünonüümi leida ja lauset moodustada.
- 4) *Töökäsk: Lugege huumoripala ja pange sellele pealkiri. Kirjutage tekst ümber selliselt, et jutustajaks on Riina.* Kordamisülesanne. Originaaltekst on mina-vormis, jutustajaks noormees. Jutus on palju otsekõnet, tekst ise on pikk. Aeganõudev ülesanne.

5) *Töökäsk: Leidke loetletud sõnadele antonüümid ja sünonüümid.*
Kordamisülesanne. Sõnad on neljas tulbas, kahe tulba sõnadele on vaja leida antonüümid, teisele kahele sünonüümid.

Muutmisülesandeid on kokku viis ja need on rajatud peamiselt sünonüümide-antonüümide leidmisele. Gümnaasiumi riiklikus õppekavas (2011) on kirjutamisoskuse taseme B2.1 juures kirjas, et õppija oskab korduste vältimiseks sünonüüme kasutada, kuid seda siis pikema teksti kirjutamisel. Eeltoodud nelja ülesande puhul peab sünonüümide-antonüümide leidma üksikutele sõnadele, kolmel juhul teksti, sõnaraamatu vm abil. Ühes ülesandes peab neid ise teadma ning ühes tuleb koostada sünonüümiga lause. Need neli ülesannet B2.1-tasemele ei kvalifitseeru, sobivad taseme A1.2 (GRÕK 2011). Viie ülesanne on erinev, mina-vormis tekst tuleb ümber kirjutada nii, et jutustajaks on Riina, see ülesanne sobib taseme B2.1 alla (GRÕK 2011).

3.3.3. Koostamisülesanded

1) *Töökäsk: Koostage kirjalikult teksti „Eesti majandus 90“ kava.*
Lugemisjärgne ülesanne.

2) *Töökäsk: Rühmatöö. Mõelge välja võimalikke referaaditeemasid Eesti poliitika ja majanduse kohta. Lisage ka allikad, mille põhjal oleks võimalik referaat koostada.* Tekstiõpetuse ülesanne. Töökäsust ei selgu, mitu teemat iga rühm peaks mõtlema ja mille abil leitakse allikad. Peab oskama sõnastada teemat.

3) *Töökäsk: Moodustage töövihiku harjutustest 1 ja 2 võetud sõnadega 8 lauset.*
Kirjutamisülesanne.

4) *Töökäsk: Sõnastage teksti „Noored kodanikud pandi mõtlema“ põhjal väide.*
Kirjutamisülesanne.

5) *Töökäsk: Valige uute sõnade hulgast sõnad ja moodustage neist võimalikult pikk lause.* Lugemisjärgne ülesanne.

6) *Töökäsk: Moodustage loetletud sõnaühenditega lauseid.* Lugemisjärgne ülesanne. Sõnaühenditele tuleb ise sõnu juurde mõelda, et lause moodustada. Antud on kaheksa sõnaühendit, millest näitelause on kasutatud kaht.

Selgusetuks jääb, kui palju lauseid teha tuleks. Õpilane peab sõnaühendite tähendusest aru saama.

7) Töökäsk: *Moodustage 10 küsimust loetud teksti kohta. Esitage oma küsimus kellelegi klassist, küsitu vastab jne. Lugemisjärgne ülesanne.*

8) Töökäsk: *Kirjutage tekstist iga lõigu kohta lause, mis võtaks kokku olulisima selles. Lugemisjärgne ülesanne. Õpilane peab oskama leida tekstist olulisemat. Eesmärk on kokkuvõtte kirjutamine.*

9) Töökäsk: *Moodustage teksti iga lõigu kohta üks jaatav ja üks eitav lause. Kordamisülesanne.*

10) Töökäsk: *Moodusta teksti põhjal 3 küsimust, lugege küsimus ette ja paluge klassikaaslasel vastata. Lugemisjärgne ülesanne.*

11) Töökäsk: *Kas oskate ühte lausesse paigutada? Kirjutamisülesanne. Töökäsk on kummaline, kuid teha ei tule muud, kui kaks sarnast sõna (nt jaa–ja) ühte lausesse paigutada.*

12) Töökäsk: *Mõelge kavapunktidele pealkiri. Järjestamisülesande teine pool. Kirjutamisülesanne.*

13) Töökäsk: *Kirjuta viis teatriteemalist liitlauset, kasutades erinevaid sidesõnu. Kordamisülesanne. Tuleb osata õigeid sidesõnu kasutada.*

14) Töökäsk: *Kirjuta 10 küsimust, mida tahaksite Elmo Nüganenilt küsida. Kirjutamisülesanne.*

15) Töökäsk: *Moodustage loetletud sõnadest lause. Grammatikaülesanne. Osad sõnad tuleb panna õigesse vormi, mõned juba on õigesti.*

16) Töökäsk: *Sõnastage tabeli põhjal väide. Kirjutamisülesanne. Ülesandes tuleb sõnastada vaid väide.*

17) Töökäsk: *Kirjutage intervjuust välja Mardi põhiseisukohad. Kirjutamisülesanne. Eeldab head arusaamist tekstist, kuigi intervjuu ei ole pikk ja kaks seisukohta on juba näitena välja toodud.*

18) Töökäsk: *Sõnastage üks Mardi seisukohtadest väitena. Kirjutamisülesanne. Sama, mis punktis 16.*

- 19) *Töökäsk: Lugege Voldemar Kolga nõuandeid ja kirjutage 10 soovitus oma sõbrale, kel on pidevalt paha tuju. Lugemisjärgne ülesanne. Eelloetu põhjal on kerge leida soovitusi.*
- 20) *Töökäsk: Mis on kõige tähtsam elus püsimiseks? Lisage/mõelge eelöeldule lisaks veel kolm vajadust, tehke pingerida ja kirjutage kokkuvõte. Kirjutamisülesanne. Eeltöö kokkuvõtte kirjutamisele.*
- 21) *Töökäsk: Mida soovite teha pärast gümnaasiumi lõpetamist? Kuhu kavatsete minna edasi õppima või tööle? Valige sobiv adressaat ja koostage avaldus. Tekstiõpetuse ülesanne. Eelneval leheküljel on avalduse kirjutamise selgitus ja ka avalduse näidis.*
- 22) *Töökäsk: Hommikul liinibussiga kooli sõites purunes autobussi esimene parempoolne rehvi, mistõttu jäite esimesse tundi 25 minutit hiljaks. Kirjutage oma hilinemise põhjuse kohta seletuskiri kooli direktorile. Tekstiõpetuse ülesanne. Juhtum on ette antud, samal leheküljel on ka seletuskirja näidis.*
- 23) *Töökäsk: Teil on kavas korraldada üritus „Las jääda ükski mets...“ Kutsuge osalema Türi gümnaasiumi abiturientide. Kirjutage kutse, järgides alljärgnevat juhendit. Tekstiõpetuse ülesanne. Juhendis on kirjas, millist informatsiooni peab kutse sisaldama, samuti on olemas ka kutse näidis.*
- 24) *Töökäsk: Tehke artiklist „Surm libakuuskedele!“ kokkuvõte ja rääkige, millist kuuske soovitate pühadeks muretseda. Kordamisülesanne. Ülesanne sisaldab nii lugemist, kirjutamist kui rääkimist, kuigi töökäsus pole öeldud, kuidas kokkuvõtet peaks tegema.*
- 25) *Töökäsk: Valige üks pilt ja kirjutage selle kohta uudis. Sissejuhatav ülesanne. Töökäsk võiks täpsustada, kust leiab need pildid. Uudise kirjutamist ei ole selles õpikus korratud. Kirjas võiks olla ka uudise oodatav pikkus.*
- 26) *Töökäsk: Vaadake aknast välja ja kirjutage ilmateade. Kordamisülesanne. Täpsustada võiks ka ilmateate stiili.*
- 27) *Töökäsk: Sõnastage foto põhjal väide ja kirjutage. Kordamisülesanne. Ainuke ülesanne, kus õppijal tuleb enda sõnastatud väite põhjal kirjutada, jällegi ei ole kirjatöö pikkust pakutud.*

- 28) *Töökäsk: Koostage tutvumisteenuste näidisankeet. Rääkimisülesande lisaülesanne. Kuidas ja mille põhjal seda näidisankeeti peaks tegema, ei selgu.*
- 29) *Töökäsk: Koostage ametlikus stiilis teade tugevast tormist, mis tegi teie elukohale palju kahju. Kirjutamisülesanne.*
- 30) *Töökäsk: Millega teie lõpetaksite näidendi „Ristumine peateega“? Kirjutage loole oma lõpp. Kirjutamisülesanne.*
- 31) *Töökäsk: Kirjutage kavapunktide järgi ühe teatrietenduse arvustus. Kirjutamisülesanne. Seda ülesannet ei saa teha etendust nägemata.*
- 32) *Töökäsk: Otsige internetist või ajakirjandusest materjali ühe eesti filmi kohta. Kirjutage vabas vormis filmi tutvustus (eelmise harjutuse eeskujul). Kirjutamisülesanne.*
- 33) *Töökäsk: Lugege teksti ja koostage selle põhjal lühikonspekt. Lugemisjärgne ülesanne.*
- 34) *Rühmatöö. Töökäsk: Vastake küsimustele ning võrrelge oma vastuseid rühmakaaslaste omadega. Tehke kokkuvõte. Kordamisülesanne. Kokkuvõte tehakse rühmatööna.*

Koostamisülesandeid on valimis 34, neist 20 puhul peab õppija oskama lauset, küsimust soovitusi, väidet jm moodustada. Üldiselt saab jagada need 20 ülesannet taseme järgi kahte gruppi. Tasemele A2.2 paigutuvad gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) järgi ülesanded, kus õppija peab oskama moodustada etteantud sõna, sõnade või sõnauhenditega lauseid, kasutades ka õigeid grammatilisi vorme, sõnastama tabeli või teksti põhjal väite ja koostama jaatava, eitava või liitlause.

Tasemele B1.2 sobivad ülesanded, mille tegemise eelduseks on eelnevalt loetud teksti mõistmine (GRÕK 2011). Selle taseme alla paigutuvad ülesanded, kus tuleb teksti põhjal koostada kava, küsimusi, välja tuua teksti põhiseisukohti, soovitusi jm. Ka referaaditeemade välja mõtlemiseks ja kavapunktide pealkirjastamiseks on vaja selle taseme oskusi (GRÕK 2011).

Seotud tekste tuleb kirjutada 14 ülesandes. Kirjutamisoskuse tasemete järgi (GRÕK 2011) jaotuvad need kolmeks. Tasemele A2.1 jääb kutse kirjutamine, tasemele B1.1 ankeedi koostamine, tasemele B1.2 kokkuvõtte kirjutamine, ilmamate koostamine, foto põhjal väite sõnastamine ja kirjutamine, loole oma lõpu kirjutamine, kavapunktide järgi teatriarvustuse kirjutamine. Taseme B2.1 oskusi on vaja avalduse, seletuskirja, uudise, ametlikus stiilis teate ja filmitutvustuse kirjutamisel. Tasemele B2.2 teksti põhjal lühikonspekti kirjutamine. (GRÕK 2011)

3.3.4. Tõlkimisülesanded

- 1) *Töökäsk: Tõlkige laused eesti keelde.* Kirjutamisülesanne.
- 2) *Töökäsk: Tõlkige sõnad vene keelde.* Moodustage loetletud sõnu kasutades laused. Kordamisülesanne.
- 3) *Töökäsk: Tõlkige väljendid vene keelde.* Kirjutage loetletud väljendeid kasutades lühijutt (40–60 sõna). Kirjutamisülesanne.
- 4) *Töökäsk: Tõlkige väljendid vene keelde. Millise stiiliga need kokku sobivad?* Kirjutamisülesanne.

Valimisse võetud tõlkimisülesandeid on neli. Kolmel neist on ka lisäülesanne. Esimeses ülesandes tuleb laused lihtsalt eesti keelde tõlkida, mis teeb sellest grammatika-, mitte kirjutamisülesande. Teises ülesandes tuleb tõlkida sõnad vene keelde, kuid laused peab moodustama eestikeelsete sõnadega, sobib tasemele A1.2, kolmandas ülesandes tuleb samuti eestikeelsed väljendid tõlkida vene keelde, kuid pärast kirjutada ka lühijutt, vastab tasemele A2.2 (GRÕK 2011). Nende kahe ülesande puhul tuleb väga hoolikalt töökäsku lugeda, arusaamatuse võib tekitada esialgne nõue sõnad vene keelde tõlkida. Neljanda ülesande väljendid on kõik ühes stiilis, selle määramiseks on vaja B2.2-taseme oskusi, kuid ennekõike on seegi ikkagi grammatikaülesanne.

Kõige rohkem on õppematerjalis alustekstidel põhinevaid ülesandeid – 57. Suigusaar (2012: 9–10) viitab oma magistritöös autoritele (Reilly ja Reilly 2005) ja väidab, et kontrollitud kirjutamise ülesanded on sobilikud eelkõige põhikooli õpilastele, sest selles vanuses ei mõisteta abstraktseid keelereegleid, seetõttu on vajalik kasutada ülesandeid,

mis keskenduksid vaid käsitletavale keeleteemale ning millega ei kaasneks muid kirjutamise komponente nagu idee olemasolu, teksti sidusus jne. Veel lisab Suigusaar (2012), et kontrollitud kirjutamise juures ei ole õpilasel võimalik teha suuri vigu, kuid samas ei lase see tal olla loominguline. Eelöeldu põhjal ei tohiks sellist liiki ülesanded jääda keele õpetamisel valdavaks, vaid peaksid olema tasakaalus loominguliste ülesannetega (Suigusaar 2012: 10).

Kärtneri (2000: 18, 21) sõnul on seda tüüpi kirjutamisharjutused tihti seotud ka lugemise või grammatikateadmiste rakendamisega, samuti on tema sõnul paljusid kirjutamisharjutusi võimalik kasutada ka kõnelemisharjutustena, mille puhul on tulemuseks suuline tekst. Alustekstidel põhinevad ülesanded on Hausenbergi jt (2003) väitel keskmise raskusastmega. Samas saab neid ülesandeid eristada ka kirjutamisoskuse tasemete põhjal (GRÕK 2011).

Alustekstidel põhinevaid ülesandeid kirjutamisoskuse tasemete analüüsid selgus, et B2-tasemel (GRÕK 2011) oskusi on vaja kümne ülesande tegemisel. Tasemele B1.2 vastavaid ülesandeid, mis annavad gümnaasiumi lõpus rahuldava tulemuse, oli 19, seega pooled alustekstidel põhinevad ülesanded jäävad A-tasemele (GRÕK 2011).

3.4. Loovkirjutamisülesanded

1) Lühireferaadi kirjutamine.

Töökäsk: Valige välja üks Riigikogus esindatud erakond ja koostage lühireferaat (põhiosa pikkus kuni kolm lehekülge). Millistele allikatele tuginedes tuleb referaat koostada?

2) Väite põhjal arutluse kirjutamine.

Töökäsk: Lugege väidet (vt Lisa 2, 2. teema). Kirjutage arutlevas vormis, kas olete väitega nõus või mitte. Esitage nii poolt- kui ka vastuargumente. Lisada võiks ka teksti pikkuse.

3) Väite põhjal kirjutamine.

Töökäsk: Valige üks väidetest ja kirjutage. Valida saab kolme väite vahel (vt Lisa 2, 4. teema). Teksti pikkust pole määratud.

4) Ettekande kirjutamine.

Töökäsk: Pidage ettekanne energieetikaprobleemidest (võib ka rühmatööna). Iga ettekanne tuleb kõigepealt siiski valmis kirjutada. Ettekande pikkust ega ettekandmise aega ei ole kirjas.

5) Essee kirjutamine.

Töökäsk: Valige teema ja kirjutage essee. Teemasid on neli (vt Lisa 2, 6. teema).

6) Väite põhjal kirjutamine.

Töökäsk: Valige üks väide ja kirjutage. Väiteid on kolm (vt Lisa 3, 8. teema). Teksti pikkust pole määratud.

7) Väite põhjal kirjutamine.

Töökäsk: Lugege väiteid. Valige üks ja kirjutage (teksti maht 180–200 sõna). Väiteid on kokku seitse.

8) Giiditeksti kirjutamine.

Töökäsk: Koostage giiditekst ühe kiriku kohta. Kirjutamisülesanne. Giiditeksti koostamise õpetust ei ole, ka mitte ühtegi giiditeksti näitena. Milliseid allikaid peaks aluseks võtma?

9) Väite põhjal arutluse kirjutamine.

Töökäsk: Mida arvate järgmistest väidetest? Kas nõustute või mitte? Arutlege ühel neist teemadest kirjalikult (vt Lisa 5, 14. teema). Kasutage poolt- ja vastuargumente.

10) Ülevaate kirjutamine.

Töökäsk: Tutvuge ühe noorteajakirjaga ja tehke sellest kirjalik ülevaade. Abiks on neli küsimust (vt Lisa 5, 14. teema).

11) Väite põhjal kirjutamine.

Töökäsk: Viige rühmas läbi väitlus „Kuidas saada edukaks?“ Kas olete väidetega nõus või mitte? Esitage poolt- ja vastuargumente. Valige üks väide (vt Lisa 5, 15. teema) ja kirjutage.

12) Arutluse kirjutamine.

Töökäsk: Mis on praegu tähtis? Valige üks teema (vt Lisa 5, 15. teema) ja kirjutage arutlus. Esitage poolt- ja vastuargumente. Pange arutlusele ka pealkiri.

Loovkirjutamisülesandeid on kokku 12: seitse väite põhjal (arutluse) kirjutamist, ülevaate kirjutamine, referaadi koostamine, essee kirjutamine ja ettekande ning giiditeksti koostamine.

Väidete põhjal kirjutamise ülesannete puhul saab õppija mitme väite hulgast valida, ainult ühel ülesandel on üks väide. Kolme ülesande juurde on lisatud, et tuleb kirjutada arutlevas vormis. Ühe ülesande töökäsus on kirjas ka töö maht, teiste puhul mitte. Referaadi koostamise õpetus on õpikus eelnevalt kirjas, töökäsk ütleb ka, kui pikk peab töö olema, kuid puudu on allikad, millele tugineda. Giiditekst tuleb koostada vist eelneva kuulamisülesande põhjal, sest muud õpetust või näidet selle kohta ei ole, ka eeldatavat pikkust mitte. Ettekande töökäsus on vaid probleem, mille põhjal tuleb sõnastada teema. Eeltoodud loovkirjutamise ülesannete täitmiseks on vaja oskusi, mis vastavad B2.2-tasemele (GRÕK 2011).

Hausenbergi jt (2003) järgi on loovkirjutamine kõige nõudlikum diskursus, sest luuakse uut infot. Jungi (2006) väitel on loovkirjutamine isiklike mõtete, tunnete jne vaba väljendamine. Eelöeldu eeldab head kirjutamisoskust, sest essee või arutluse jaoks on vaja head väljendusoskust. Kärtner (2000: 23) ütleb, et kui loovkirjutamisega alustada, tuleb leida sobiv teema, sest see peaks olema nii huvitav kui ka vajalik. Kindlasti kehtib see ka gümnaasiumis. Samas võiks lisaks olla ka mõni lühem loovkirjutamise ülesanne või fantaasial põhineva loo kirjutamine. Loovkirjutamise ülesanded võtavad küll rohkem aega, kuid kui nende kirjutamise vajalikkus ühendada huvitava temaga, on ka õpilased valmis neid kirjutama.

3.5. Analüüsi tulemused ja järeldused

Väga hea kirjutamisoskus emakeeles annab võimaluse end igas ettetulevas kirjutamist vajavas olukorras kindlalt tunda. Sama tulemus teises keeles laiendab inimese valikuvõimalusi tunduvalt, näiteks töö leidmisel või elukutse valikul. Merle Jung (2006: 6–7) ütleb, et praeguse põlvkonna õpilaste kirjutamisoskustase on halvenenud, mida kindlasti põhjustab ka kõikvõimalike kirjutamist asendavate või lihtsustavate kommunikatsioonivahendite kasutamine: telefon, tekstitöötlusprogrammid, suhtlemine arvuti vahendusel, lütkadega avalduste ning ankeetide täitmine jne. (Jung 2006: 6–7).

Gümnaasiumi riiklikus õppekavas (2011) on teise keele heaks kirjutamisoskuse tasemeks B2.1, väga heaks B2.2. 2014. aasta eesti keele teise keelena riigieksami analüüsis on öeldud, et riigieksami koostamisel arvestatakse riikliku õppekava nõudmisi kõikides kooliastmetes ja Euroopa Nõukogu keeleoskustasemeid, millest lähtuvalt vastab riigieksam ligilähedaselt B2-taseme kirjeldusele (Innove 2014). Neil kahel eeltoodud põhjusel ongi eesti keele õpe gümnaasiumi viimases klassis ehk rohkem mõtestatud, sest see on ühtlasi nii ettevalmistus riigieksamiks kui ka edaspidiseks eluks.

Mõistagi ei saa ainult ühe klassi õppematerjalide põhjal teha suuri üldistusi, kuid antud juhul on tegemist viimase klassiga üldhariduses, pärast mida osad õpilased ei õpi võib olla kunagi enam eesti keelt, seetõttu sai analüüsi valitud just 12. klassi õppematerjalid. Lisaks ei ole veel antud hetkeks ilmunud uuemaid või tervet õppeaastat hõlmavaid õppematerjale gümnaasiumile eesti keele kui teise keele õppeks.

Käesolevast analüüsist selgus, et vaadeldud õppematerjalid leidsid pea kõiki töö teoreetilises pooles välja toodud kirjutamisülesannete tüüpe kopeerimisülesannetest loovkirjutamiseni. Ühtlasi ilmes ka, et täiendamis- ja koostamisülesandeid on tunduvalt rohkem, kui teisi ülesandetüüpe kokku. Sarnasele tõdemusele on jõudnud ka Tikerpe (2005) ja Suigusaar (2012) oma uurimustes, kus nad leiavad, et võõrkeele õpikutes ja

töövihikutes kasutatakse eelistatult täiendamis- ja kopeerimisülesandeid (Suigusaar 2012).

Kirjutamisülesandeid tüübiti vaadates selgus, et kõige vähem on uuritud õppekomplektis loovkirjutamise ülesanded. Arusaadavalt aeganõudvad ülesanded, millest on tingitud ka nende vähesus, kuid samas ka väga vajalikud ülesanded.

Ka kopeerimisülesandeid ei olnud palju, mis on 12. klassi õppematerjali puhul täiesti mõisteta. Kopeerimisülesannete peamine mõte on õigekirja õppimisel ja sõnavara laiendamisel, ehk ongi ka kohe gümnaasiumi lõpetaval õpilasel seda veel vaja, kuid tekstiloomeskust kopeerimisülesanded ei taga.

Kõige rohkem on analüüsitud õppematerjalis alustekstidel põhinevaid ülesandeid. Seda tüüpi ülesandeid on rohkem kui kõiki teisi kokku. Õppematerjali autorid väidavad meetodilises juhendis (2009: 5), et kirjutamiseks ettevalmistamise eesmärgil on õpikus ja töövihikus erinevaid, muu hulgas ka lihtsamaid kirjutamisülesandeid. Alustekstidel põhinevate ülesannete eesmärk on lausestruktuuri õpetamises ja grammatikateadmiste rakendamises, kuid taoliste ülesannete rohkus ei pruugi tagada õpilaste head kirjalikku eneseväljendusoskust (Suigusaar 2012). Kui ühte tüüpi ülesandeid on liiga palju, võib see muuta õppimise õpilase jaoks üksluiseks.

Kirjutamisoskuse tasemete järgi ülesandeid analüüsides selgus, et uuritava õppematerjali kirjutamisülesanded jäävad gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) keeleoskustasemete skaalal vahemikku A1.1–B.2.2. Uuritud 82 ülesandest 22 vajab B2-taseme oskusi, 19 ülesannet jäävad tasemele B1.2. Peaaegu pooled analüüsitud ülesannetest on A-tasemel. (GRÕK 2011)

Gümnaasiumi riikliku õppekava õpitulemustes (2011) on kirjas, et gümnaasiumi lõpetaja loob erinevatel teemadel sidusa ja loogilise teksti. Järelikult peab õpilase kirjutamisoskuse tase sidusa teksti loomist selleks ajaks võimaldama. Suuremal osal valimisse võetud kirjutamisülesannete tegemisel kordavad õpilased juba omandatud teadmisi kirjutamise osas. Loovkirjutamiseks peavad enne olemas olema küll

baasteadmised, mida lihtsamate ülesannetega korrata, kuid need ülesanded ei tohiks olla selles õppimise faasis enam ülekaalus.

Kirjutamisülesannete tulemusi analüüsisides jõudis käesoleva magistr töö autor järeldusele, et nii tüübilt kui tasemelt õigetest kirjutamisülesannetel on selle oskuse arendamise juures väga tähtis osa. Kirjutama õpitakse kirjutades ja oluline on, milliste ülesannete abil korraliku tekstiloomeni jõuda. Nii jäigi käesoleva töö autori arvates puudu just niisugustest kirjutamisülesannetest, mis aitavad üksikute lausete moodustamisest tervikteksti koostamiseni jõuda.

Tööd kokku võttes võib tõdeda, et uuritud kirjutamisülesannetest põhiosa moodustavad alustekstidel põhinevad ülesanded (82-st 57), mille põhjal saab järeldada, et õpikutöövihiku ülesanded võivad olla õppija jaoks liiga ühekülgsed. Samas ei arenda need ülesanded ka vajalikul määral B2-taseme oskusi (GRÕK 2011).

Lisaks eelöeldule järeldub analüüsist, et pooled uuritud kirjutamisülesannetest jäävad kirjutamisoskuse A-tasemele (GRÕK 2011). Madalama taseme ülesanded aitavad küll B-tasemeni lõpuks jõuda, kuid uuritud õppematerjal on lihtsaid kirjutamise ülesandeid liiga palju selleks, et kirjutamisoskus ka edasi, õppekavas nõutud B2-tasemeni areneks (GRÕK 2011).

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös analüüsiti Malle Rüütli ja Ele Viilipuse (2009) poolt koostatud 12. klassi eesti keele kui teise keele õpikus ja töövihikus olevaid kirjutamisülesandeid. Analüüsi eesmärgiks oli uurida, mis tüüpi kirjutamisülesandeid on autorid õppematerjalis kasutanud, mis kirjutamisoskuse tasemele need vastavad ning mil määral aitavad need ülesanded arendada kirjutamise B2-taseme oskusi.

Eesmärgi saavutamiseks uuriti kõigepealt kirjutamisoskuse olemust, selle arendamist B-tasemel ja oodatavat taset gümnaasiumi lõpus. Kirjutamisoskuse arendamise ja selleks kasutatavate ülesandetüüpide uurimisel selgus, et kirjutamisel on tähtis koht nii õppeprotsessis kui õpilase arengus. Kirjutama peaks kindlasti ka keeletunnis ning kirjutama õppida saab ainult kirjutades. Kirjutama õpitakse teatud tüüpi ülesannete abil, alustades kõige lihtsamatest kopeerimisülesannetest, kuni jõutakse loovkirjutamiseni.

Analüüsist selgus, et antud õppekomplekti kirjutamisülesanded täidavad gümnaasiumi riikliku õppekava (2011) eesmäärke ainult osaliselt. Õppematerjali koostajad on õpikusse-töövihikusse valinud peamiselt alustekstidel põhinevad ülesandetüübid, neid oli üle poole rohkem kui kõiki teisi ülesandetüüpe kokku. Analüüsitud 82 kirjutamisülesandest pooled jäävad kirjutamisoskuse A-tasemele. Gümnaasiumi lõpus nõutud B2-tasemele vastas 22 ülesannet.

Magistritöö autor jõudis tulemusi analüüsides järeldusele, et valimisse võetud kirjutamisülesanded nii tüüpide kui ka taseme poolest arendavad küll kirjutamisoskust, kuid seda madalamal, B1-tasemel. Ühe ülesandetüübi suur osakaal õppematerjalides, palju A-tasemel kirjutamisülesandeid ja loovkirjutamise ülesannete vähesus arendab õppekavas ette nähtud B2-taseme kirjutamisoskusi vaid vähesel määral.

Magistritöö võib olla hea lugemismaterjal nii keeleõpetajatele, tudengitele kui ka õpikute koostajatele ning kõigile, kel antud teema vastu huvi. Edaspidi võiks uurida ka 10. ja 11. klassi õpikus-töövihikus olevaid kirjutamisülesandeid ning koos 12. klassi omadega teha üldine kokkuvõte, mille põhjal uusi, arendavamaid ja õppimakutsuvaid kirjutamisülesandeid luua.

KIRJANDUS

Bae, Jungok ja Lyle F. Bachmani 2010. An investigation of four writing traits and two tasks across two languages. *Language Testing*, 27(2), 213-234.

Byrne, Donn 1988. Teaching writing skills. Longman handbooks for language teachers. New edition. London ja New York: Longman, 6.

Crossley, Scott A., Max M. Louwerse, Philip M. McCarthy, Danielle S. McNamara 2007. A linguistic analysis of simplified and authentic texts. – *The Modern Language Journal* 91 (i), 15–30. doi:10.1111/j.1540-4781.2007.00507.x

GRÕK = Gümnaasiumi riiklik õppekava 2011.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021>. Vaadatud 15.06.2015.

Guariento, William, John Morley 2001. Text and task authenticity in the EFL classroom. – *ELT Journal* 55 (4), 347–353. doi:10.1093/elt/55.4.347

EKR = Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine, hindamine 2007. Toim. Krista Kerge, Helika Mäekivi, Pilvi Alp, Hille Pajupuu, Mai Tiits, Ülle Türk. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium, 39, 78–80 119, 126–127, 137–141, 142–143, 145–146.

Hausenberg, Anu-Reet, Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk 2003. Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. Tallinn: Kirjastus TEA.

Hyland, Ken 2003. Second language writing. Cambridge: Cambridge University Press.

Iseseisev keelekasutaja = B1- ja B2-taseme eesti keele oskus 2008. Toim. Katrin Kern. Koost. Anu-Reet Hausenberg, Marju Ilves, Annekatrin Kaivapalu, Krista Kerge, Katrin Kern, Mare Kitsnik, Ingrid Krall, Karin Rummo, Tiina Rüütmaa. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tartu: AS Atlex.

Jung, Merle 2006. Keelemängulised tekstid kirjaliku tekstiloome impulssidena saksa keele õpetamisel võõrkeelena. Doktoritöö analüütiline ülevaade. Tallinn: TLÜ kirjastus. http://e-ait.tlulib.ee/117/1/jung_merle1.pdf. Vaadatud 28.04.2015.

Krall, Ingrid 2006. Kirjutamisest ja loovkirjutamisest eesti keele kui võõrkeele tunnis. – Eesti keele õpetamisest muukeelses koolis. Toim. Kristi Saarso, Helle Tiisväli. Koost. Kristina Johannes. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Krall, Ingrid 2011. Erialase eesti keele õpetamise metoodika. – Haridus 3, 20-24.

Kärtner, Piret 2000. Kirjutamisoskuse arendamine. Tallinn: Kirjastus TEA.

Lier, Leo van 1996. Interaction in the language curriculum: awareness, autonomy and authenticity. London, New York: Longman.

Metslang jt = Metslang, Helena, Triin Kibar, Mare Kitsing, Ingrid Krall, Jevgenia Koržel, Anastassia Zabrotskaja 2013. Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis. Uuringu lõpparuanne. Tallinna Ülikooli Eesti keele ja Kultuuri Instituut. http://www.hm.ee/sites/default/files/uuring_kakskeelne_ope_vene_oppekeelega_koolis.pdf. Vaadatud 12.04.2015.

Metslang jt = Metslang, Helena, Mare Kitsing, Ingrid Krall 2014. Lõimitud aine- ja keeleõppe metoodikast vene õppekeelega koolis. – ESUKA – JEFUL, 5–3: 90–91.

Norit, Liina, Tatjana Baum-Valgma 2011. Keelekümblusprogrammi praktilised näited.

http://www.oppekava.ee/index.php/Keelek%C3%BCmblusprogrammi_praktilised_n%C3%A4ited. Vaadatud 26.04.2015.

Odinets, Eduard 2013. Kirjutamisoskuse arendamine eesti keele kui teise keele tunnis täiskasvanute keeleõppe näitel. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Ülikool.

Pool, Raili, Andriela Rääbis, Lea Jürgenstein 2011. Eesti suulise keele korpus keeleõppedialoogide lähtematerjalidena: telefonivestluste koostamine. – Lähivõrdlusi. Lähivertailuja 21, 213–241.

Reinson, Jaan 2011. Soovitusi õpikeskkonna kujundamiseks.

http://www.oppekava.ee/images/f/f8/Opikeskkond_gym.pdf. Vaadatud 05.05.2015

Roosna, Ethel 2014. 2014. aasta eesti keele teise keelena riigieksami analüüs.

<http://www.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2014/Statistika/2014.%20a.%20eesti%20keele%20teise%20keelena%20riigieksami%20anal%C3%BC%C3%BCs.pdf>. Vaadatud 25.04.2015.

Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2009. Eesti keele õpik vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2009. Eesti keele töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2010. Eesti keel vene õppekeelelega gümnaasiumi XII klassile. Metoodiline juhend. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

www.koolibri.ee/download/?action=binary&id=4775. Vaadatud 15.04.2015.

Saarso, Kristi, Elle Sõrmus 2008. Kuidas õpetada erialakeelt. Metoodika käsiraamat. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS.

Suigusaar, Maarja 2012. Kirjutamisoskust arendavad ülesanded II kooliastme inglise keele õppematerjalides I Love English ja Click On. Magistritöö. Tartu Ülikool.

<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25962/Suigusaar.pdf?sequence=1>.

Vaadatud 23.05.2015

Tikerpe, Anu 2005. Kirjutamisoskuse arendamine eesti keele kui teise keele õppetunnis. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikooli Narva Kolledž.

Uusen, Anne; Ene Hiiepuu 2011. Kirjutamine I kooliastmes.

http://www.oppekava.ee/index.php/LINK_24_Kirjutamine. Vaadatud 23.04.2015

KAUDVIITED

Benevide, Marcos ja Chris Valvona 2008. „Task-based language teaching” (Part 2). Widgets. A task-based course in practical English. Teacher’s manual. Pearson Education Asia. <http://www.widgets-inc.com/home.php>. Vaadatud 10.04.2015.

Bohn, R. 1994. Schreiben. – G. Henrici, C. Riemer (koost). Einführung in die Didaktik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache mit Videobeispielen. Bd. 1. Baltmannsweiler: Schneider, 103–127.

Nunan, David 2004. Task-based language teaching. Cambridge: Cambridge University Press.

Reilly, Jackie, Vanessa Reilly 2005. Writing with children. Oxford: Oxford University Press.

Skopinskaya, Liljana 1996. A Handbook of english language teaching. Tallinn: Koolibri.

Ulrich, W. 1979. Wörterbuch. Grundbegriffe des Deutschunterrichts. Sprachdidaktik und Literaturdidaktik. Kiel: Hirt.

Weigle, Sara Cushing 2002. Assessing Writing. The Cambridge Language Assessment Series, ed.by J. Charles Alderson and Lyle F. Bachman. Cambridge: Cambridge University Press.

AN ANALYSIS OF ESTONIAN AS A SECOND LANGUAGE WRITING TASKS FOR GRADE 12. SUMMARY

In today's world it is impossible to manage without writing skills. Writing in a second language is a complicated and time consuming process but at the same time a most essential part in the process of language learning. Writing can be learnt only through writing. Therefore there are study materials which help in the development of that skill.

The Master's thesis has been written in Estonian and the major keywords are: language learning, active study, study in a second language, language immersion, content and language integrated learning, writing skill development, a writing task, types of writing, compilation of writing tasks etc.

The aim of the present thesis is to analyse the existing 12 class Estonian as a second language writing tasks in the study books and workbooks compiled by Malle Rüütli and Ele Viilipus (2009). The main questions were what kind of writing tasks would be dealt with in the study materials to what extent those tasks develop curriculum B2 level skills.

The results showed that a majority of the chosen writing tasks do not develop B2 level skills but on the contrary remain at a low level. The analysed tasks were one-sided and the level of difficulty was rather easy and writing ability for B2 level was developed only by a small number of the tasks.

It is known that these writing task materials for Estonian as a second language has not been researched before. In recent years more attention has been paid exactly to writing skill development, because more and more students' writing skill degenerates even in their mother tongue which has an influence on the second language.

This theme certainly requires further inquiry. First of all a more expansive survey, the results from which can be used to start finding solutions to this problem.

LISA 1. I. Öppetsükkel „Hea kodanik“

1. teema „Poliitika ja majandus“

Kirjutamine: Kava koostamine

Tekstiõpetus: Mis on kirjalik uurimistö. Referaat

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Leidke sobiv lause algus õpiku harjutuse 1 (tekst) põhjal. Koostage kirjalikult teksti „Eesti majandus 90“ kava. Järgige põhimõtet, et igale lõigule vastab üks kavapunkt. Nt: <i>1. Eesti riigi ja iseseisvuse süünd</i> <i>2. Algusaegade raskused</i> <i>3. ...</i> 	<p>Tv lk 3 h 1 Õ lk 13 ül 7</p>
<ul style="list-style-type: none"> Rühmatöö. Moodustage neljaliikmelised rühmad ja mõelge välja võimalikke referaaditeemasid Eesti poliitika ja majanduse kohta. Lisage teemadele ka allikad, mille põhjal oleks võimalik referaat koostada. 	<p>Õ lk 14 ül 10</p>
<ul style="list-style-type: none"> Tõlkige laused eesti keelde. Moodustage loetletud sõnu kasutades laused. Nt: <i>seisust, ekspordimaht, Holland, majanduse, Saksamaa, Skandinaavia, Eesti, sõltub – Eesti ekspordimaht sõltub Skandinaavia, Saksamaa ja Hollandi majanduse seisust.</i> 	<p>Tv lk 5 h 5 Õ lk 16 ül 13</p>
<ul style="list-style-type: none"> Sobitage kokku lausekatked. Leidke väljenditele kõrvaltulbast sobiv tõlge (eestikeelsed vene keelde). 	<p>Õ lk 17 ül 14 Õ lk 17 ül 15</p>
<ul style="list-style-type: none"> Valige välja üks riigikogus esindatud erakond ja koostage selle kohta lühireferaat (põhiosa pikkus kuni kolm lehekülge). 	<p>Õ lk 19 ül 23</p>
<ul style="list-style-type: none"> Täitke lüngad. 	<p>Tv lk 7 h 7</p>

2. teema „Kui lähete pank“

Kirjutamine: Väide

Tekstiõpetus: Väide

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Kirjutage eelmisest teemast „Poliitika ja majandus“ välja 20 pangandusega seotud sõna. 	<p>Tv lk 8 h 1</p>
<ul style="list-style-type: none"> Leidke tekstist „Milliste riskidega peaks laenu võtmisel arvestama?“ sõnadele antonüümid. Nt. <i>1. sissetulek – väljaminek</i> 	<p>Tv lk 8 h 2</p>
<ul style="list-style-type: none"> Moodustage töövihiku harjutustest 1 ja 2 võetud sõnadega kaheksa lauset. 	<p>Õ lk 22 ül 3</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Leidke allajoonitud sõnadele sulgudest sünonüüm. • Lõpetage vanasõnad (algused ja lõpud kokku sobitada). • Sõnastage harjutuse 21 vanasõnad väideteks. Tooge poolt- ja vastuargumente. • Valige lünka teksti alt sobiv sõna. • Lugege väidet: „Eestis on töötajate palgad väga madalad“. Kirjutage arutlevas vormis, kas olete väitega nõus või mitte. Esitage nii poolt- kui vastuargumente. 	<p>Õ lk 22 ül 4 Õ lk 27 ül 21 Õ lk 27 ül 22 Õ lk 27 ül 23 Õ lk 29 ül 28</p>
---	---

3. teema „Euroopa Liit“

Kirjutamine: Avaldus. Seletuskiri

Tekstiõpetus: Tarbetekstid

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> • Kirjutage kaks lauset nii, et märgitud sõna tähendus oleks kummaski erinev. Nt. tuntav <i>Tuntav (märgatav) palgatõus lubas rohkem kulutada. Oma pika habemega oli ta kergesti äratuntav (selge; identifitseeritav).</i> 	Tv lk 11 h 1
<ul style="list-style-type: none"> • Valige uute sõnade hulgast (õpiku lk 31-32) sõnad ja moodustage neist võimalikult pikk lause. Võrrelge tulemust klassikaaslastega, selgitage välja pikim lause. 	Tv lk 12 h 2
<ul style="list-style-type: none"> • Võrrelge Euroopa Parlamendi Eesti parlamendiga. Täitke tabeli teksti „Euroopa Parlament“ (õpiku lk 31) ja 1. teema „Poliitika ja majandus“ põhjal. 	Tv lk 12 h 3
<ul style="list-style-type: none"> • Mida soovite teha pärast gümnaasiumi lõpetamist? Kuhu kavatsete minna edasi õppima või tööle? Valige sobiv aadressaat ja koostage avaldus. 	Õ lk 36 ül 10
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hommikul liinibussiga kooli sõites purunes autobussi esimene parempoolne rehvi, mistõttu jäite esimesse tundi 25 minutit hiljaks.</i> Kirjutage oma hilinemise põhjuse kohta seletuskiri kooli direktorile. 	Õ lk 36 ül 11
<ul style="list-style-type: none"> • Sõnastage teksti „Noored kodanikud pandi mõtlema“ põhjal väide. 	Õ lk 39 ül 15

LISA 2. II. Õppetsükkel „Roheliseks kasvamine“

4. teema „Et mets ei läheks metsa“

Kirjutamine: Kutse. Väide

Tekstiõpetus: Kutse

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> • Lõpetage laused teksti „Milleks meile metsad“ põhjal. • Teil on kavas korraldada üritus „Las jääda ükski mets...“ Kutsuge osalema Türi gümnaasiumi abituriendid. Kirjutage kutse, järgides alljärgnevaid juhendeid. • Kirjutage artiklist „Surm libakuuskedele!“ välja poolt- ja vastuargumendid. Korraldage klassis selleteemaline väitlus. • Tehke artiklist „Surm libakuuskedele!“ kokkuvõtte ja rääkige, millist kuuske soovitate pühadeks muretseda. • Valige üks väidetest ja kirjutage. <ol style="list-style-type: none"> 1) Puuküte on väga loodussõbralik 2) Troopiliste vihmametsade hävimises on süüdi sealsed põliselanikud 3) Puitu saab edukalt asendada tehismaterjalidega 	<p>Tv lk 17 h 1 Õ lk 46 ül 14</p> <p>Õ lk 50 ül 27</p> <p>Õ lk 50 ül 28</p> <p>Õ lk 50 ül 30</p>

5. teema „Energeetika – tehnoloogia või diplomaatia?“

Kirjutamine: Ettekanne

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> • Leidke tekstist „Energeetika – tehnoloogia või diplomaatia?“ lausetele sobivad algused. • Moodustage loetletud sõnaühenditega lauseid. Nt: <i>võtmerolli mängima, taastuvad energiaallikad. Energiapoliitikas mängib võtmerolli taastuvate energiaallikate kasutuselevõtt.</i> • Moodustage loetletud sõnadest lause. Nt: <i>Uue, saab, viskist, abil, biokütust, toota, tehnoloogia. Uue tehnoloogia abil saab viskist biokütust toota.</i> • Pidage ettekanne energeetikaprobleemidest (võib ka rühmatööna). 	<p>Õ lk 54 ül 6</p> <p>Õ lk 54 ül 9</p> <p>Õ lk 55 ül 12</p> <p>Õ lk 57 ül 19</p>

6. teema „Loodushoid“

Kirjutamine: Essee

Tekstiõpetus: Essee

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none">• Valige üks pilt ja kirjutage selle kohta uudis.• Moodustage 10 küsimust teksti „Eesti looduskaitse“ kohta. Esitage oma küsimus kellelegi klassist. Küsitud vastab ja esitab oma küsimuse järgmisele klassikaaslasele jne.• Kirjutage tekstist „Eesti looduskaitse“ iga lõigu kohta lause, mis võtaks kokku olulisima selles lõigus.• Kirjutage tekstist välja 10 teie arvates huvitavat sõna. Teie pinginaaber kirjutab neid sõnu kasutades lühikese loo.• Moodustage teksti „Käitumisest looduses“ kohta üks jaatav ja üks eitav lause.• Vaadake aknast välja ja kirjutage ilmateade.• Sõnastage foto põhjal väide ja kirjutage.• Valige teema ja kirjutage essee.<ol style="list-style-type: none">1) Loodus teab paremini2) Looduses ei ole auhindu ega karistusi, looduses on tagajärjed3) Iseendaga looduses4) Rohelise mõtteviisi poolt ja vastu	<p>Õ lk 58 ül 4 Õ lk 61 ül 10</p> <p>Õ lk 62 ül 9 Õ lk 62 ül 11</p> <p>Õ lk 67 ül 26</p> <p>Tv lk 25 h 2 Tv lk 26 h 3 Õ lk 69 ül 36</p>

LISA 3. III. Õppetsükkel „Armastus on kõige alus“

7. teema „Noolest tabatuna“

Kirjutamine: Tutvumiskuulutus

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Moodustage teksti „Miks armutakse?“ põhjal kolm küsimust. Lugege küsimus ette ja paluge mõnel klassikaaslasel sellele vastata, kes omakorda esitab küsimuse. Korduvaid küsimusi ei esitata. Koostage tutvumisteenuste näidisankeet. Täitke lüngad sõnadega <i>mis, kes, milline, missugune</i> vajalikus käändevormis. Moodustage küsimused vastuste järgi. Tõlkige sõnad vene keelde. Moodustage loetletud sõnu kasutades viis lauset. 	<p>Õ lk 73 ül 6</p> <p>Õ lk 75 ül 14 Tv lk 29 h 4</p> <p>Tv lk 30 h 5 Tv lk 32 h 8</p>

8. teema „Perekonna osa inimese elus“

Kirjutamine: Teade

Tekstiõpetus: Stiil

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Lisage lausesse kirjeldavaid ja kaunistavaid sõnu, et stiil muutuks märgatavalt. Nt: <i>Buss sõitis kraavi.</i> <i>Väike mikrobus paiskus äkki sügavasse kraavi kummuli.</i> Tõlkige väljendid vene keelde. Kirjutage loetletud väljendeid kasutades lühijutt (40–60 sõna). Koostage ametlikus stiilis teade tugevast tormist, mis tegi teie elukohale palju kahju. Kirjutage sama silbiga algavate sõnadega lause. Nt: <i>Valvas Valli valvas Valgas valdavalt vallalisi.</i> <i>Isa igatseb ilusat ...</i> Kas oskate ühte lausesse paigutada? Nt: <i>saa – sa Sa saa sellest mõttest ometi aru!</i> Tõlkige väljendid vene keelde. Millise stiiliga need kokku sobivad? Järjesta kavapunktid. Mõelge igale kavale pealkiri. Valige üks väide ja kirjutage. <ol style="list-style-type: none"> Tegelik rikkus on lapsed. Armastus ületab kõik raskused. Rahata pole õnne ega armastust. 	<p>Tv lk 36 h 2</p> <p>Tv lk 36 h 3</p> <p>Õ lk 82 ül 3</p> <p>Tv lk 37 h 4</p> <p>Tv lk 37 h 5</p> <p>Tv lk 38 h 6</p> <p>Tv lk 38 h 7 Õ lk 91 ül 31</p>

LISA 4. IV. Õppetsükkel „Kultuurivaramu“

9. teema „Tule teatrisse!“

Kirjutamine: Teatriarvustus

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Järjestage lõigud nii, et tulemuseks on kronoloogiliselt õige eesti teatri ajalugu. Lugege teksti ja koostage selle järgi lühikonspekt. Nt: <i>16. sajand – esimesed teatrietendused Eestis.</i> <i>1784 – esimene asjaarmastajate teater Eestis.</i> Millega teie lõpetaksite näidendi „Ristumine peateega“? Kirjutage loole oma lõpp. Valige välja kaks parimat lugu. Kirjutage kavapunktide järgi ühe teatrietenduse arvustus. Kirjutage 20 teatriteemalist sõna või väljendit. Kirjutage viis teatriteemalist liitlauset, kasutades erinevaid sidesõnu. 	<p>Õ lk 95 ül 5</p> <p>Õ lk 100 ül 15</p> <p>Õ lk 101 ül 18</p> <p>Õ lk 102 ül 21</p> <p>Õ lk 102 ül 22</p>

10. teema „Lähme kinno!“

Kirjutamine: Filmitutvustus

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Ühel päeval leiata oma kooli teadetetahvlilt filmi „Nimed marmortahvlil“ lühitutvustuse koos teatega, et teil seisab ees kohtumine filmi režissööri Elmo Nüganeniga. Lugege teksti ja kirjutage 10 küsimust, mida tahaksite Elmo Nüganenilt küsida. Otsige internetist või ajakirjandusest materjali ühe eesti filmi kohta. Kirjutage vabas vormis filmi tutvustus (eelmise harjutuse eeskujul). 2008. aastal toimus Eestis juba 12. PÖFF – Pimedate Ööde filmifestival. Tutvuge veebilehel http://2008.poff.ee/ oleva infoga ja vastake küsimustele. Vastake küsimustele. 	<p>Õ lk 110 ül 9</p> <p>Õ lk 110 ül 10</p> <p>Õ lk 110 ül 11</p> <p>Õ lk 111 ül 12</p>

11. teema „Muinaslugu muusikas“

Kirjutamine: Teemakohane artikkel

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Leidke sõnaraamatust sõnaseletused/sünonüümid ning kirjutage sünonüüme kasutades üks lause. Nt: <i>ambitsioonikus – auahnus</i> 	Tv lk 52 h 1

<p><i>Auahne ehk ambitsioonika inimesena püüab ta igal pool esiplaanil olla.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Moodustage loetletud sõnadest lause. Nt: <i>Valgre, olema, üks, kuulsam, eesti, helilooja.</i> <i>Üks kuulsamaid eesti heliloojaid on Valgre.</i> • Sõnastage lk 129 tabeli põhjal väide. • Lugege huumoripala ja pange sellele pealkiri. Kirjutage tekst ümber selliselt, et jutustajaks on Riina. 	<p>Tv lk 53 h 2</p> <p>Õ lk 128 ül 22 Õ lk 130 ül 24</p>
--	--

12. teema „Räägime kunstist“

Kirjutamine: Väide

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> • Lugege väiteid. Valige neist üks ja kirjutage (teksti maht 180–200 sõna). <ol style="list-style-type: none"> 1) Et ühiskonnas toimuvaga kursis olla, tuleb külastada kunstinäitusi. 2) Kunstnike tööd on tihti raskesti mõistetavad. 3) Enne kunstinäitusele minekut tuleb eeltööd teha. 4) Lemmikkunstnikus võib vahel ka pettuda. 5) Kunst aitab elu paremini mõista. 6) Kunstiteos on kunstniku mõttemaailma peegeldus. 7) Iga haritud inimene peab tundma kuulsamate kunstnike töid. • Lõpetage laused. 	<p>Õ lk 141 ül 13</p> <p>Õ lk 141 ül 14</p>

LISA 5. V. Õppetsükkel „Sellised me oleme“

13. teema „Millesse sina usud?“

Kirjutamine: Giiditekst

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Kirjutage intervjuust Mardiga (harjutus 7) välja noormehe põhiseisukohad. Nt: <i>1. Mart arvab, et inimesel on võimalik teha valikuid.</i> <i>2. Noormehe arvates tuleb hoolitseda hinge puhuse eest.</i> Sõnastage üks Mardi seisukohtadest väitena. Koostage giiditekst ühe kiriku kohta. 	<p>Õ lk 147 ül 8</p> <p>Õ lk 147 ül 9</p> <p>Õ lk 149 ül 16</p>

14. teema „Tunne iseennast“

Kirjutamine: Väide

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> Täitke lüngad. Leidke loetletud sõnadele antonüümid ja sünonüümid. Lugege Voldemar Kolga nõuandeid ja kirjutage 10 soovitud oma sõbrale, kellel on pidevalt paha tuju. Mida arvate järgmistest väidetest? Kas nõustute või mitte? Arutlege ühel neist teemadest kirjalikult. Kasutage poolt- ja vastuargumente. 1) Minu põlvkonnal on vist tõesti kõike küllalt. 2) Riietus ei tee inimesest inimest. Vastake küsimustele ning võrrelge oma vastuseid rühmakaaslaste omadega. Tehke kokkuvõte. Tutvuge ühe noorteajakirjaga ja tehke sellest kirjalik ülevaade. 1) Millistest probleemidest on seal juttu? 2) Milline probleem köitis teid kõige enam? 3) Milline probleem jättis teid ükskõikseks? 4) Mis teile üldse huvi ei pakkunud? 	<p>Tv lk 63 h 1</p> <p>Õ lk 157 ül 5</p> <p>Tv lk 64 h 4</p> <p>Õ lk 164 ül 24</p> <p>Õ lk 165 ül 26</p> <p>Õ lk 165 ül 27</p>

15. teema „Tee oma elust meistriteos“

Kirjutamine: Arutlus

Tekstiõpetus: Tekstianalüüs

Kirjutamisülesanded töökäskudega õpikus ja töövihikus	
<ul style="list-style-type: none"> • Viige rühmas läbi väitlus „Kuidas saada edukaks?“ Kas olete väidetega nõus või mitte? Esitage poolt- ja vastuargumente. Valige üks väide ja kirjutage. <ol style="list-style-type: none"> 1) Edukad vanemad tagavad alati oma lastele eduka tuleviku. 2) Edu on tasu, mitte privileeg või positsioon. 3) Edukuse nimel võib ohverdada oma tõekestidamised. 	Õ lk 177 ül 13
<ul style="list-style-type: none"> • Analüüsige teksti „Milles peitub edu saladus?“ ja leidke selle sissejuhatus, probleem, peamõte ja lõpetus. 	Õ lk 177 ül 14
<ul style="list-style-type: none"> • Enno soovib, et inimesed oleksid paremad, Lauri aga seda, et nad oleksid targemad. Mida arvate teie? Väideldge sellel teemal. Tooge poolt- ja vastuargumente. 	Õ lk 179 ül 17
<ul style="list-style-type: none"> • Mis on kõige tähtsam elus püsimiseks? Tutvuge Epikurose poolt öelduga ja lisage omalt poolt veel kolm vajadust ning koostage pingerida. Võrrelge tulemusi ja tehke kokkuvõte. 	Õ lk 179 ül 18
<ul style="list-style-type: none"> • Mis on praegu tähtis? Valige üks teema ja kirjutage arutlus. Esitage poolt- ja vastuargumente. Pange arutlusele ka pealkiri. <ol style="list-style-type: none"> 1) Noortel ei ole erilisi eesmärke, mille poole püüelda 2) Kõige tähtsam on karjäär 3) Praegusel ajal ei ole tähtis diplom, vaid oskused 	Õ lk 180 ül 19

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Pirje Väljaots,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose

„12. klassi eesti keele kui teise keele õppekomplekti kirjutamisülesannete analüüs“, mille juhendaja on Tiina Kikerpill,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

1. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

2. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.06.2015